

ШАРА

ТӘУЕЛСІЗДІК ТАҒЫЛЫМЫ

ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТТІҢ ІРГЕСІ ҚАЛАНЫП, ТҰҒЫРЫ ТҰРАҚТАҒАНЫНА 30 ЖЫЛ БОЛЫПТЫ. «ОРДА БҰЗАР» БҰЛ ЖАСҚА КЕЛГЕНШЕ НАРЫҚ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҮРДІСТІ БАСТАН КЕШКЕН ҚАЗАҚСТАН ШЕКАРАСЫН БЕКЕМДЕП, ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒЫТ-БАҒДАРДЫҢ ЖҮЙЕЛІ САТЫСЫНАН ӨТТІ. ӘЛЕМ ЕЛДЕРІМЕН ТЕРЕЗЕСІ ТЕҢЕСТІ. САЯСИ ӘЛЕУМЕТТІК, ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ЖҮЙЕЛЕЙ ОТЫРЫП ӨРКЕНДЕДІ. «ЕСКІНІ ЕЛЕП, ЖАҢАША ЖАҢҒЫРУДА, ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯҒА ДЕН ҚОЙҒАН ҚАЗАҚ ЕЛІНІҢ ӨТКЕНІ МЕН БҮГІНІ ЖАЙЛЫ ОРАМДЫ ОЙЛАРДЫ АЙТУҒА БОЛАДЫ.

Талдықорғанда Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған салтанатты шара өтті. Оған ҚР Парламент Сенатының төрағасы Мәулен Әшімбаев, Алматы облысының әкімі Қанат Бозымбаев, ҚР Парламент Сенатаның депутаттары Сұлтан Дүйсембінов, Нұрлан Қылышбаев, Бақытжан Жұмағұловтар қатысты.

Асқақтаған ән ұранменен бастау алған шарада Алматы облысының әкімі Қанат Бозымбаев Тәуелсіздіктің – 30 жылдығы туралы баяндама жасады. «Тар жол, тайғақ кешулерден сүрінбей өткен Егеменді елдің көрген ауыртпалығы мен жеткен-жетістіктерін саралаған облыс әкімі түйінді күрмеулердің

түйінін қалай тарқатып, межелеген міндеттерді қалай бағындырғаны туралы баяндады. Алматы облысының экономикалық әрі саяси әлеуметтік бағыттарына тоқталды.

– Мың өліп, мың тірілген халқымыз үшін Тәуелсіздік – қастерлі құндылық. Тарихқа тағзым ету, тұлғаларды тану, елдікті құрметтеу, тәуелсіздікті одан әрі нығайту бәрімізге артылған үлкен міндет, бүгінгі ұрпақтың перзенттік парызы. Біз үшін «Ұлы Дала» атауы географиялық ұғым ғана емес, ол қазақ топырағының ерте дәуірден бері атақоныс болғанын, мәдениеті бай, тамыры терең, әлем өркениетіндегі рөлі зор екенін айқындайтын киелі ұғым, –

деген өңір басшысы бабалар аңсаған азаттықтың бергені мен берерін салмақтады. – 1991 жылы ата-бабаларымыздың ғасырлар бойғы арманы іске асып, еліміз азаттыққа қол жеткізді. Тәуелсіздігін жариялап, Тұңғыш Президентіміздің батыл бастамасымен және өлшеусіз еңбегімен жаңа да жасампаз дәуірге қадам басты. Осы жылдар ішінде ғасырға бергісіз мүмкіндіктерге жол ашылды, ауқымды миссиялар орындалды. Ұлттық мемлекет, азаматтық қоғам құрылды. Жаңа басқару жүйесі қалыптасты. Ата Заң қабылданып, рәміздер белгіленді. Шегарамыз айқындалды. Сыртқы дипломатиялық байланыстарымыз нығайды. Еліміздің

халықаралық қауымдастықтағы беделі өсті. Елдің еңсесі көтеріліп, рухы жаңғырды. Жаңа астана бой түзеп, бейбітшілік бесігі ретінде танылды. Халықтың өмір сүру сапасы жақсарып, әлеуметтік саясат басым бағыттың біріне айналды. Жастар үшін білім алудың көкжиегі кеңейді. Қоғамда тұрақтылық пен келісім қамтамасыз етілді. Елбасының салиқалы саясатымен іске асырылған осындай ұлан-ғайыр істерді қазіргі Президентіміз Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев жалғастырып келеді.

Жалғасы 2-бетте

30 ЛЕТ НЕЗАВИСИМОСТИ → 3-стр.

ФОРМУЛА ОБЩЕСТВЕННОГО ЕДИНСТВА

МЕЗГІЛ МӘСЕЛЕСІ → 4-бет

МЕКТЕПТЕ ТӨБЕЛЕС ӨРШПІ, ТӘРБИЕ АҚСАП ТҰР

ЖАНЫҢДА ЖҮР ЖАҚСЫ АДАМ → 7-бет

МАМАНДЫҒЫ – МАҢДАЙДАҒЫ БАҒЫ

БІЗДІҢ СҮЙІКТІ ДӘРІГЕР → 9-бет

ХАЛЫҚТЫҢ АЛҒЫСЫНАН АРТЫҚ МАРАПАТ ЖОҚ

ШАРА

ТӘУЕЛСІЗДІК ТАҒЫЛЫМЫ

Жалғасы. Басы 1-бетте.

Қазақстанның ірі аймағының бірі – Алматы облысы да осы 30 жылда өсіп, өркендеп, ел қуатын арттыруға зор үлес қосты. Жетісу – табиғи ресурстарға бай, географиялық жағынан қолайлы, инвестициялық климаты жайлы аймақтардың бірі. Халықтың тұрмыс сапасын жақсартудың арқасында облыс тұрғындарының саны 2 миллионнан асып отыр. Бұл біз үшін өте үлкен қуаныш. Тәуелсіздік жылдарында өңірде 548 мың жұмыс орны ашылып, жұмыссыздық деңгейі төмендеді. 15 миллион шаршы метрден астам тұрғын үй, 198 мектеп, 1 мыңнан астам балабақша 32 спорт нысаны, 153 медициналық мекеме, 7 фармацевтикалық зауыт іске қосылды. Осындай жұмыстардың нәтижесінде халықтың орташа өмір сүру ұзақтығы 66-74 жастан 71-73 жасқа жетті. Бұл бағыттағы істерді жалғастыруда біз Мемлекет басшысының «Тәуелсіздік үшін нағыз күрес күнделікті еңбекпен, үздіксіз әрі дәйекті елдік саясатпен мәңгі жалғасады» деген қанатты тіркесін басты бағдарға алып, еңбек ететін боламыз, – деген өңір басшысы облыстағы экономикалық өсіміңіз озық үлгісіне тоқталды.

Әлемді дүрліктірген пандемияның қол байлау болғанына қарамастан облыстағы экономикалық ахуал соңғы жылдағы

өндірістік өнім мөлшері 1-2 триллион теңгеге жеткенін, биыл алғаш рет ауыл шаруашылықтың ішкі өнімі 1 триллион теңгеден асса, өңірде «Кока-Кола», «RG BRANDS», «Хамле», «Филип Моррис», «Джей Ти Ай», «Фуд Мастер», «Danone», «Адал», «Кнауф-Гипс», «Тиккурила», «Эффес» сынды белгілі кәсіпорындардың жұмыс қарқыны артты. Одан бөлек, еліміздегі 19 трансұлттық компанияның құны 290 миллиард теңге болатын инвестициялық 9 жобасы жүзеге асырылуда. Оның «Маревен Фуд», «Лукойл», «Willo», «Фид Миллс» секілді төрт компаниясы жұмысқа кіріскен. «Қорғас – Шығыс қақпасы» еркін экономикалық аймағында 29 кәсіпорын өз жұмысын бастады. Осындай ауқымды жұмыстардың арқасында облыс экономикасына 7 триллион теңге инвестиция әкелініп, шағын және орта кәсіпкерліктің үлесі артып келеді деді. Сондай-ақ, өңірдегі өндірістік өнеркәсіп, білім, денсаулық, құқық қорғау, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық сынды салалар мен таза ауыз су, газдандыру, жол, баламалы қуат көздері секілді бағыттардың бәрі де дамудың жаңа деңгейіне көтерілді. Облыс орталығы Талдықорған қаласы соңғы 20 жылдың ішінде адам танымастай өзгеріп, 7, 8, 9 ықшам аудандар мен коттедж қалашығы са-

ланды. Жастар үйі, студенттер үйі, «Жастар» спорт комплексі, олимпиадалық жүзу бассейні, театр, Салтанат сарайы, көрме кешені сияқты әлеуметтік, рухани-мәдени нысандар ашылып, тұрғындардың демалуына арналған «Жастар» саябағы, Қаратал өзенінің жағалауы жаңартылғанын тілге тиек етті. Салтанатты шарада ҚР Парламенті Сенатының төрағасы Мәулен Әшімбаев сөз алып, еліміздің Оңтүстік-шығыс шекарасында жатқан Жетісу жерінің жетістігі мен жоғары көрсеткіштерін баян етті.

– Жетісу – қазақтың жер жауһары. Бұл құтты мекен ежелден ұлтымызға ордалы қоныс болып келеді. Оған осы өлкедегі сақ пен үйсіннен қалған қорғандар мен көне жәдігерлер және Қазақ хандығы кезіндегі құнды деректер айқын дәлел. Жетісудың ұлт мәдениеті мен руханиятында да орны бөлек, – деген Мәулен Сағатханұлы дамудың жаңа кезеңіне қадам басқан еліміздің көздеген мақсаты мен биігін меңзеді. – Осы өлкеде қазақтың талай біртуар тұлғалары дүниеге келді. Жетісу жері тұңғыш Президентіміз – Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев пен Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың да кіндік қаны тамған жер. Сол себепті Жетісу жері еліміз үшін жәні бөлек, орны ерекше бо-

лып қала береді. Ел тарихының маңызды межесінде Президентіміздің тапсырмасымен осынау құтты мекенге арнайы келіп отырмыз. Осы ретте баршаңызды Тәуелсіздіктің 30 жылдығымен шын жүректен құттықтаймын! Біз үшін тәуелсіздіктен асқан қастерлі ұғым егемендіктен артық байлық жоқ. Тәуелсіздік біздің ең басты құндылығымыз. Бұл бабаларымыз ғасырлар бойы аңсаған асыл арманның ақиқатқа айналған күні. Еңселі егемендік ұлтымызды ұйыстырды, жұртымызды жұмылдырды, абыройымызды асқақтатты. 30 жылдың ішінде еліміз ғасырларға жүк болар жетістіктерге қол жеткізгенін, – айта келіп, Тәуелсіздіктің 30 жылдығында Жетісу жерінің өркендеуіне үлес қосқан айтұлы тұлғаларға «Парасат», «Құрмет», III-ші дәрежелі Еңбек даңқы ордендері, Ерен еңбегі үшін «Шапағат» медальдары және Қазақстан Республикасының Құрмет грамотасы секілді мемлекеттік наградалар тапсырды.

Салтанатты шара соңы Сүйінбай атындағы облыстық филармония мен Б.Римова атындағы облыстық драма театрының өртістері дайындаған концерттік бағдарламаға ұласты.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

АССАМБЛЕЯ АЯСЫНДА

МЕРЕКЕЛІК САЛТАНАТТЫ ШАРА

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығы аясында І. Жансүгіров атындағы мәдениет үйінде «Алматы облысының ішкі саясат басқармасы» ММ «Қоғамдық келісім» КММ-нің ұйымдастыруымен «Тәуелсіздігім – тұғырым» салтанатты шарасы өтті.

Облыстың әр өңірінен түрлі этнос өкілдері, тарихи құнды заттарын, музыкалық аспаптарын, ұлттық киімдері мен көне кітаптарын әкеліп ұйымдастырған көрме мәдениет үйінің ішін ажарландыра түсті. Мерекелік кешке жиналған қауым тек концерттік шараны тамашалап қана қоймай, барлық этностың мәдениеті, тарихымен танысты.

Салтанатты шарада Алматы облысы әкімінің орынбасары Л.Тұрлашов құттықтау сөз сөйлеп, өңірдегі жалпыұлттық бірлік пен этносаралық келісімді нығайтуға үлес қосқан этномәдени бірлестіктердің төрағалары мен белсенділерді өңір басшысының атынан Құрмет грамотасымен марапаттап, Қазақтың қара домбырасын сыйға тартты.

Сонымен бірге Алматы облысы Қазақстан халқы Ассамблеясы мүшелерінің атынан облыстық мәслихат депутаты Зәкіржан Пірмұхамедұлы Күзиев сөз сөйлеп, облыс басшылығына және салтанатты шараны ұйымдастырушыларға алғысын білдірді.

***

Жетісу төрінде Тәуелсіздіктің 30 жылдығына арналған Алматы облыстық Қазақстан халқы Ассамблеясы мүшелерінің кездесуі өтті. «Қоғамдық келісім» Мемлекеттік мекемесі ұйымдастырған жиынға Алматы облысы әкімінің орынбасары, облыстық Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары Батыржан Байжұманов қатысып, ҚХА жанындағы барлық құрылым өкілдерімен жүздесіп, ой-пікірлерін тыңдады.

Өз кезегінде Б.Құлаймергенұлы елімізде этносаралық және конфессияаралық келісімінің бірегей үлгісі қалыптасқанын, оның тиімділігін әлемдік қоғамдастық танығанын, ел бірлігін нығайтудың маңыздылығын айтып, осы бағыттағы жүктелген жұмыстарға тоқталды. Сонымен қатар ол ҚХА құрылымдары этносаралық келісімді сақтауға және қоғамдық тұрақтылықты нығайтуға үлкен үлес қосып жатқан барлық құрылымдарға дән ризашылығын білдіріп, келер жылға арналған бірқатар жоспарларды талқыланды.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

Осыдан 30 жыл бұрын, 1991 жылғы 16 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заң қабылданып, қазақ халқының ең асыл мұраты орындалды. Бұл мереке – шын мәніндегі ұлы мейрам. Ежелден еркіндік аңсаған әр қазақтың арманы еңселі ел болу болатын. Елім деп өңіреген ақындарымыз «Егемен болмай ел болмас, етекпен кесіп жең болмас» деп жырлап, батырларымыз айлап ат үстінде ұйықтап, ауыздықпен су ішіп, жерін қорғады.

СОТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОҢ ӨЗГЕРІСТЕР

Кеңес одағы ыдырағаннан кейінгі аумалы-төкпелі кезеңде Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев ойлы саясатты пайымды парасатқа үйлестіріп, халқымыздың басын біріктіріп, мемлекетімізді шынайы тәуелсіздікке жетудің тар жол, тайғақ кешуінен сүріндірмей аман алып шықты.

Елбасы тәуелсіздік тарихындағы тұңғыш сөзінде: «Тәуелсіздіктің бәрімізге артар міндеті мол. Енді еңселі ел болудың жолына шындап түсуіміз керек. Әлеуетіміздің асуы да, дәулетіміздің тасуы да өз қолымызда. Кең-байтақ жеріміздің байлығы осы даланың түпкілікті халқына да, тағдыр қосып, бірге өмір сүріп жатқан өзге ұлт өкілдеріне де молынан жетеді. Тарих көші ұзақ. Асықсақ та аптықпайық. Қазақстанның көп ұлтты халқының жұлдызы жоғары болатынына, туған елімізде дәулетті де сәулетті өмір орнайтынына көміл сенемін. Сенімнен айырылмайық, бауырларым!» деп тебіренген еді.

Қазақ үшін қасиетті 16 желтоқсанда әрісі – Керей мен Жәнібек, Өз Тәуке мен Абылай хандар, берісі – Кенесары хан мен Алаш арыстары армандаған тәуелсіздік таңы атып, дүниеде Қазақстан Республикасы деген жаңа мемлекет пайда болды. Осы күннен бастап азаттықтың арман мен арпалысқа толы ақ жолы басталды, тәуелсіз елдің іргетасын қалап, оны нығайту қолға алынды. Тәуелсіздік тізгіні қолына енді тиген ел үшін, бәрінен бұрын жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға өту және бұрынғы экономикалық байланыстардың үзілуі жағдайында экономикалық реформаларды жүргізу оңайға соққан жоқ. Мемлекеттің қалыптасуы, ең алдымен, биліктің мемлекеттік институттарын құрудың, жалпы халықаралық деңгейде танылудың, әртүрлі дүниежүзілік ұйымдарға кірудің қажеттілігін көрсетті. 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдумда қабылданған Ата Заң ел дамуының одан кейінгі бағытын да айқындап берді.

Елбасы егемендіктің алғашқы күндерінен бастап тәуелсіз сот, қуатты құқық қорғау органдарын құруды демократиялық, құқықтық мемлекетті нығайтудың басты бағыттарының бірі ретінде белгілеп, осыған қатысты шаралардың жедел жүзеге асырылуын талап етті. Сондықтан мемлекеттік биліктің бір тармағы – сот

жүйесінде болған тың өзгерістерге Президенттің қамқорлығы мен көреген саясаты серпіліс бергені сөзсіз.

Осыдан отыз жыл бұрын, нақты айтқанда, 2000 жылғы 25 желтоқсанда қабылданған «Қазақстан Республикасының соттары мен судьяларының мәртебесі туралы» Конституциялық заң сот жүйесін қалыптастыру мен жетілдірудің өте маңызды тұғыры болды. Соның ішінде, соттар мен судьялардың мәртебесі конституциялық заңдармен белгіленді, соттар бір жүйеге біріктіріліп, сот құрылысы мен сот ісін жүргізудің оңтайлы және тиімді негізі қаланды. Жоғарғы Сот бірыңғай сот жүйесіндегі жоғары сот сатысы деп танылды. Судьялардың әлеуметтік жағдайы қажетті деңгейде қамсыздандырылды, қызметі материалдық-техникалық жағынан толық қамтамасыз етілді. Конституциялық заң сот құзыретінің шегін кеңейте түсті, судьялар сот төрелігін жүзеге асырған кезде тек заңға ғана емес, әділеттілік атты аса маңызды моральдық, құқықтық және саяси ұғымға сүйенуге мүмкіндік алды. Судьялар тәуелсіздігінің кепілдіктері айқындалып, оның биік әлеуметтік мәртебесі бекітілді. Сот жүйесіндегі әлеуметтік, ұйымдық, құрылымдық өзгерістермен бірге сот ісін жүргізудің заңнамалық қоры да молыға түсті. 1991-2011 жылдар аралығында жүргізілген реформалар дербес сот билігінің қалыптасуы мен орнығуына, сот жүйесінің ұйымдық негіздерінің дамуына, оны кадрлық және қаржылық қамтамасыз етуді жетілдіруге, демократиялық, құқықтық мемлекеттің заңдылық негізін бекітудің қажетті алғышарттары ретінде соттың тәуелсіздігін нығайтуға бағытталды. Осы жылдар аралығында еліміздің сот жүйесі құқықтық мемлекеттің стандарттарына сай келетін шынайы тәуелсіздікке қарай қарқынды қадам басты.

Сөзімді қорытқанда, біздің мәңгілік мұратымыз – ел тәуелсіздігінің құндылықтарын қорғайтын қуатты сот, адамгершілік келбеті айқын адал сот, турашылдықтан таймайтын әділ сот, әр адамның құқығын қажымай қорғайтын қайырымды сот болуға тиіс.

Э. МҰСАБАЕВА,
Қаратал аудандық сотының кеңсе меңгерушісі.

30 ЛЕТ НЕЗАВИСИМОСТИ

Верховным советом Республики Казахстан 1991 году был принят Конституционный закон «О государственной независимости Республики Казахстан». Благодаря независимости в Республике, происходит духовное развитие общества, растет культурное и экономическое благосостояние народа. Но стоит отметить, что 30-летию со дня обретения независимости предшествовал целый ряд исторических событий, которые и привели к созданию независимого государства.

ТЕРНИСТЫЙ ПУТЬ К НЕЗАВИСИМОСТИ

Казахский народ начиная со времен своих предков сак и до обретения независимости вел непрерывную борьбу стремясь к суверенитету. На протяжении всей истории народа, героическая борьба носила национально-освободительный характер за сохранение государственности и самоопределение. И достижения нынешнего Казахстана измеряются именно той ожесточенной и кровопролитной борьбой предков за свободу нации.

В неустанный борьбе с внешними врагами, происходило становление и развитие социальной и политической истории Казахстана, основанного на эволюции и роста сознания масс.

Прогрессивной идеей всех борцов за справедливость, сохранение территориальной целостности, как определяющей условие безопасности, «руководил» национальный дух и патриотизм.

С давних времен наша территория граничила с передовыми, всемирно известными государствами, как Римская и Персидская империи, Греция, Китай. Происходили столкновения со многими, но нашим предкам удалось сохранить обширные земли.

Во времена жунгарских нашествий, длившихся более чем два столетия, историческая личность периода становления единого государства казахов, Қазыбек би, обратился к Джунгарскому правителю Галдан – Цэрэну с речью, о свободолюбии и миролюбии казахов, что народ не посягает на свободу других народов, и о том, если кто придет с мечом от меча и умрет..., после которой, польщенный мудростью и красноречием юноши, он вернул пленных и угнанный скот.

Смелость, открытость, патриотизм и любовь к родине, стремление к свободе отдельных личностей, покоряла даже противников. Эти качества и сегодня не утратили свое предназначение. Уместно вспомнить выступление Нурсултана Назарбаева на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана – о патриатизме «Это любовь к своей Родине и земле, огромное уважение к ее истории и культуре, вера в собственные силы каждого и сплоченность всего общества; это высокое чувство сопричастности к истории и ответственность за будущее своей страны, ко-

торое возводится сегодня; это гордость за успехи каждого казахстанца и желание добиться высот на своем поприще, в чем бы оно ни состояло».

Каждое выступление, за элементарные права человека, получившее определенное место в истории казахского народа, имеет свое историческое значение. Восстание под предводительством Срыма Датова изменило многое в управленческой политике самодержавия. Как уже признали современные исследователи, его идеи носили демократический характер.

Хотя в советской историографии все восстания, по отношению царской политики, рассматривались однобоко, восстание под предводительством К. Касымова отмечена Е.Б.Бекмахановым, как крупнейшее антиколониальное выступление в истории Казахстана.

А в работе, востоковеда А.Ф.Рязанова данное восстание оценивается, как ответ на усиление колониальной политики царизма.

Как бы не анализировались данные движения, то, что они преследовали одну цель, борьбу за независимость, неопровержимо.

Нельзя не отметить трагические события 1986 года, которые также оказали большое внимание на самосознание казахского народа. Проявление недовольства молодежи политикой центра, было выражено выходом на мирную демонстрацию и оценивалась, как первым массовым выступлением при тоталитарном режиме в Советскую эпоху. Демократически настроенная молодежь стремилась к преобразованиям мирным путем, даже неподозревая о кровавых последствиях.

Спустя пять лет, события первых лет перестройки 80-х годов, которая «ознаменовала право на свободное выражение своих гражданских и политических позиций», увенчались успехом, осуществилась многовековая мечта, многострадальный народ добился независимости. Перед нами открыты все перспективы для дальнейшего развития и выполнения стратегического плана, войти в 10-ку государств с наиболее конкурентноспособной экономикой, что позволит сохранить богатую историю народа, культуру и традиции вещественные предками. Борьоться за приумножение народного достояния, способствовать процветанию страны, быть готовым защищать ее в случае необходимости.

Р. ЕСЕНБАЕВА,
С.н.с. историко-краеведческого
музея им.М.Тынышпаева.

ФОРМУЛА ОБЩЕСТВЕННОГО ЕДИНСТВА

День независимости Казахстана по праву можно назвать одним из самых значимых праздников не только для государства, но и для всего народа. За 30 лет в стране существовавшая система экономики радикально преобразована, сегодня мы живем в стране с развивающейся рыночной экономикой, способной интегрироваться в мировую экономическую систему. Казахстан стал лидирующим государством Центральноазиатского региона, среди стран СНГ и Восточной Европы по привлечению иностранных инвестиций. Казахстан в последние годы интенсивно развивается. Нас радует, что неуклонное наращивание производственного и духовного потенциала, внушительный рост авторитета нашей республики на международной арене неотделимы от имени Первого Президента Республики Казахстан – Елбасы Н.А.Назарбаева. Мы горячо приветствуем и поддерживаем шаги, направленные на всемерное развитие и сближение народов, взаимообогащение культур. Это надежный залог и лучшая гарантия прогресса и стабильности в стране. А всем известно, что стабильность залог к успеху. Решая экономические проблемы страны, Первый Президент уделял не меньшее внимание поддержанию мира и согласия в казахстанском обществе. Он вывел формулу общественного единства, казахстанскую модель межэтнического и межконфессионального согласия, которая строится на принципах дружбы, толерантности и совместного достижения стратегических целей.

Пользуясь случаем хотел бы вкратце остановиться как мы завершили год 30 летия Независимости нашей республики. Сельскохозяйственный год очень сложным был в этом году, потому что, было засуха, богарные земли у нас немножко подвели. Но тем не менее на орошаемых участках мы получили хороший урожай. Я думаю, что мы год закончили неплохо. Потому что урожайность свеклы составило по сахарной свекле около 674 гектара с площадью 298 гектара. Мы получили хороший урожай кукурузы на зерно, 188 гектаров убрали получили по 95 центнера с гектара чистого зерна, кукурузный силос 550 центнера с гектара и соя 30 центнеров с гектара и полностью обеспечили себе грубыми, сочными кормами на зиму. И это нам достаточно провести зимовку скота. Животноводство у нас сейчас зимует, положение нормальное. На сегодняшний день мы произвели 4100 тонн молока, получили 650 телят.

В настоящее время основу будущего урожая уже заложили. Мы внесли 12000 тонн органических удобрений, спланировали полностью зябь, заготовили семена, фактический всё кроме сахарной свеклы, кукурузы на зерно. Сейчас, уже завезли где-то 1200 тонн минерального удобрения и 140 тонн сорного удобрения. Так, что мы готовимся полным ходом будущему урожаю. Наступающему году надеемся, что будем получать лучшие урожаи, и в животноводстве, и в полеводстве, я думаю, что, государство не обидеть нас субсидиями, те которые положены нам. Поэтому ожидаем, что более лучше было бы у нас обстановка с кадрами, с которыми сейчас проблемы и это как-то будет улучшаться, все таки у нас институты работают, заработают. Может пополним свои ряды свежими кадрами. Сегодня практический специалистов животноводства как зоотехник, ветерач и ряд других профессии и механизаторов не хватает.

В этом году производство свеклы крестьяне сократили, поэтому в приемном пункте больших очередей не было. К тому же мы из 20000 тонн 7600 тонн свеклы мы сдали в Аксуский сахарный завод в селе Жансугурово, остальные в Кокуский сахарный завод. В этом году площадь сахарной свеклы мы тоже уменьшили на 30 гектаров. Потому что, нам нужна кормовая база, у нас более 2500 голов крупно-рогого скота, а корма нужны. Поэтому нам приходится этим заниматься.

У нас с реализацией мяса говядины проблем нет. Потому что, у нас работают цех переработки, колбасный цех, и через магазины реализуем полностью свое. А вот мясо баранины сбыть проблематично. У нас очень сложно с овцеводством. Поскольку овцеводство не рентабельно. Потому что, цена шерсти мизерная, шкуры практический никто не принимает, и реализацией мяса баранины тоже есть определенные трудности. А посредники и то хотят приобрести бесплатно. Овец на сегодняшний день у нас 11 отар около 7000 голов. В этом году мы сократили 2 отары.

В сельском хозяйстве все работают удаленно друг от друга, поэтому пандемия не повлияло на сельхозработу. Поэтому, те социальные вопросы которые мы обязались их как решали и так же решаем. В этом плане у нас все налажено, организовано, отработано. Мне кажется, в связи с чем вот это болезнь прошла, люди стали сплоченнее. Люди стали заботливо относиться друг другу.

В заключение хотел бы поздравить всех с замечательным праздником – Днём Независимости! Желаю всем терпения, удачи, самое главное здоровье. Если будет здоровье будет всё. Поэтому надо беречь здоровье, и помогать тем рядом которые нуждаются. И главное было мирное небо над головой. Наше государство процветало.

Виктор ХИЛЬНИЧЕНКО,
руководитель КХ «Хильниченко»,
депутат Алматинского областного маслихата.
Ескельдинский район.

Держите всё под контролем!

Наши пенсионные накопления ждут часа X, когда мы выйдем на пенсию и начнем использовать их себе во благо.

Очень важно интересоваться состоянием пенсионных накоплений регулярно. В этой связи АО «ЕНПФ» проводит постоянную работу по информированию вкладчиков (получателей) о состоянии пенсионных накоплений на индивидуальных пенсионных счетах (ИПС).

Для этого существует несколько способов:

- при личном обращении вкладчика (получателя) непосредственно в офисы ЕНПФ;
- посредством услуг почтовой связи;
- посредством электронной почты;
- посредством личного кабинета.

Самым популярным способом информирования среди вкладчиков (получателей) является личный кабинет вкладчика на сайте enpf.kz. Его на 1 ноября 2021 года выбрали более 6,2 млн владельцев ИПС, это почти на 400 тысяч больше, чем в начале текущего года – 5,8 млн.

О состоянии своих счетов посредством электронной почты на адрес, представленный в ЕНПФ, информацию получают 794 479 человек. Письмо приходит владельцу счета по электронной почте согласно выбранному графику: ежемесячно, ежеквартально, раз в полугодие или ежегодно.

Традиционной почтой до сих пор предпочитают получать выписку порядка 1,2 млн человек. Однако количество тех, кто получает конверт с выпиской один раз в год, заметно снижается. Так, 5 лет назад - в 2016 году - их было более 2, 25 млн, то есть почти вдвое больше.

Напомним, что, если вкладчик (или получатель) все-таки предпочитает получать выписку с ИПС раз в год традиционной почтой, но при этом изменил адрес проживания, ему необходимо поставить об этом в известность Фонд. Законом РК «О пенсионном обеспечении в Республике Казахстан» предусмотрено, что сделать это необходимо в течение 10 календарных дней. В противном случае почтовый оператор не сможет доставить выписку из пенсионного счета адресату, и она вернется в Фонд. На следующий год ЕНПФ не будет отправлять выписку вкладчику (получателю), статус информирования которого будет значиться как «не определен». Таких вкладчиков на начало ноября около миллиона человек.

Порядка 2,9 млн человек выбрали способ информирования «при личном обращении в ЕНПФ». На начало ноября прошлого года эта цифра составляла более 3 млн. Надо отметить, что в основном эту статистику пополняют владельцы вновь открытых счетов. На сегодняшний день все счета в ЕНПФ открываются при поступлении первого взноса. При этом способ информирования по умолчанию определяется: «при личном обращении в ЕНПФ». Поэтому после открытия ИПС лучше выбрать наиболее удобный для вас способ, заключив соответствующее соглашение непосредственно в офисе ЕНПФ либо на сайте ЕНПФ при помощи электронной цифровой подписи в личном кабинете. При этом следует отметить, что на сайте ЕНПФ возможен выбор только одного способа - «посредством личного кабинета».

С помощью ЭЦП также можно получить информацию о состоянии пенсионных накоплений через сайт enpf.kz, мобильное приложение либо веб-портал электронного правительства без заключения соглашения.

Какой бы способ предоставления информации Вами не был определен, ЕНПФ напоминает о необходимости регулярно проверять свои пенсионные накопления любым удобным способом, чтобы быть уверенным в своевременности перечисления пенсионных взносов и планировать свое будущее.

ПЕНСИОННЫЕ ВЗНОСЫ В ЕНПФ

Здравствуйте! Я закончила обучение в университете и устраиваюсь на свою первую работу. При трудоустройстве работодатель сообщил о необходимости предоставления договора об обязательном пенсионном обеспечении. Где я могу заключить данный договор и какие документы для этого необходимы?

Индивидуальные пенсионные счета (ИПС) в ЕНПФ по всем видам взносов открываются автоматически. Так беззаявительный порядок открытия ИПС для учета пенсионных взносов действует в отношении:

- обязательных пенсионных взносов (ОПВ) – с 8 января 2019 года;
- добровольных пенсионных взносов (ДПВ) – с 1 мая 2021 года;
- обязательных профессиональных пенсионных взносов (ОППВ) – с 26 октября 2021 года.

Идентификация вкладчика осуществляется по его персональным данным (ФИО, ИИН, дате рождения), которые указаны в платежном поручении. А информация о документе, удостоверяющем личность физического лица, о месте его постоянного проживания и прочие сведения фонд получает из информационных систем государственных органов.

Мобильные офисы ЕНПФ в текущем году оказали услуги в 762 населённых пунктах Казахстана

Как известно, наша страна занимает девятое место по площади в мире, и охватить всю республику своими офисами обслуживания ЕНПФ не представляется возможным. Интернет также еще не покрывает всю территорию. Чтобы решить проблему с обеспечением доступа услуг Фонда для жителей отдаленных районов и населенных пунктов Казахстана, три года назад стартовал проект под названием «Мобильный офис». Это современный микроавтобус, который оборудован всем необходимым для обслуживания вкладчиков (получателей), включая современные средства спутниковой связи.

Отметим, что жители отдаленных населенных пунктов могут получить в «Мобильном офисе» те же услуги, что и в отделениях ЕНПФ, в частности, получить выписку с индивидуального пенсионного счета, подать заявление об изменении/дополнении реквизитов вкладчика, заключить соглашение о способе информирования, подать заявление на выплату по инвалидности или добровольным пенсионным взно-

сам и т.д.

С 2021 года ЕНПФ охватил передвижными офисами отдаленные населенные пункты Восточно-Казахстанской, Западно-Казахстанской Туркестанской областей. Кроме того, мобильный офис обслуживает отдаленные населенные пункты в Акмолинской, Актюбинской, Алматинской, Атырауской, Жамбылской, Карагандинской, Костанайской, Кызылординской, Павлодарской и Северо-Казахстанской областях.

Всего с 1 января по 1 октября текущего года в рамках проекта было оказано свыше 85 тысяч услуг, почти 70 тысячам вкладчиков и получателей. При этом мобильные офисы посетили 762 уникальных населенных пунктов Казахстана. Напоминаем, что выезды мобильного офиса в районы производятся по предварительной запланированному графику, а все маршруты согласовываются с местными исполнительными органами, которые, в свою очередь, оповещают жителей о приезде «Мобильного офиса».

МЕЗГІЛ МӘСЕЛЕСІ

МЕКТЕПТЕ ТӨБЕЛЕС ӨРШІП, ТӘРБИЕ АҚСАП ТҰР

«ҚАРАҒАЙДАН ШАЙЫР, АДАМНАН ҚАЙЫР КЕТКЕН ЗАМАН БОЛАДЫ» ДЕП БОЛЖАҒАН БАБАЛАРЫМЫЗ РАСЫНДА ӘУЛИЕ ЕКЕН ДЕСЕДІ ЖҰРТ. БҮГІНГІ ҚОҒАМНЫҢ АЛТЫ ҚАБАТ АСПАНЫНДА, ЖЕТІ ҚАБАТ ЖЕРІНДЕ ҚАРА ТҮНЕК БАСЫП ТҰР. АДАМ БАЛАСЫНЫҢ ЖҮЗІНДЕГІ МЕЙІРІМДІЛІКТІҢ ТАБЫ ДА ҚАЛМАҒАН. БЕТ ЖҮЗДЕРІНДЕ ҚАН-СӨЛ ЖОҚ. БІРІН-БІРІ ЖҮНДЕЙ ТҮТІП, ӨЛДІСІ-ӨЛСІЗІН ТАБАНҒА САП ТАПТАП КЕТУДЕ. ЕКІ КҮННІҢ БІРІНДЕ ЕСТИТІНІҢ «ӨЛТІРІП КЕТИПТІ», «ЖАБЫЛЫП СОҒЫПТЫ», «ӨЗІНЕ-ӨЗІ ҚОЛ САЛЫПТЫ». АЙНАЛАҒНЫҢ БӘРІ ҮРЕЙ МЕН ҚОРҚЫНЫШ. ҚЫЛ АЯҒЫ КӘМЕЛЕТТІК ЖАСҚА ТОЛМАҒАН МЕКТЕП ҚАБЫРҒАСЫНДА ЖҮРІП, ТОП-ТОП БОЛЫП ТӨБЕЛЕСІП, ҮЛКЕН СЫНЫПТАҒЫЛАР КІШІ СЫНЫПТАҒЫЛАРДЫ ҚОРҚЫТЫП, ҮРКІТІП АҚША БОПСАЛАП ЖҮР ДЕГЕН АҚПАРАТ ИНТЕР-НЕТ ЖЕЛІЛЕРІН ЖАРЫП ТҰР.

Әлгі, «тәрбие тал бесіктен» деген тағылым табалдырықта қалғандай. Кім баласын бұзық, тентек болсын деп баулиды. «Тек жүрсен тоқ жүресің» деген өсиетті кез келген ата-ана балаларына айтатын шығар. Алайда, оны санаға түйіп жатқан жасөспірімдер некен саяқ. Бұл да қоғамның басты әрі асқынған кесе-лі. Идеологиялық бағыт-бағдардың әлсіреп, қан-соқпаға айналған жүйенің тәлім-тәрбиеге келгенде «аяғына жем түскен жабағыдай ақсап тұрғанын көруге болады. Жоғарыдан бастап білім, денсаулық салаларындағы жемқорлықтың асқинуы да осы білім жүйесінде көлде жүзген қолтырауындай айналасын жұтып жатыр. Сырт көзге бәрі жүйелі сияқты. Тіпті, қала орталықтарынан бөлек жасөспірімдерді шындаймыз, шымыр жасаймыз деп аудан орталықтарынан да спорт кешендерінің есігі айқара ашылуда. Бірақ, білек күші тасығандар басбұзарлар әлімжеттік көрсетулерін доғарар емес. Әуелі, Алматы облысының Панфилов ауданы «Пенжім» ауылындағы мектепте қазақ баласын ұйғыр ұлтының балалары жабылып ұрып, мұның арты ұлтаралық араздыққа ұласа жаздады. Ел дүрлікті. «Бір қарын майды бір құмалақ шірітіпті» демекші, телі-тентектердің кесірінен ұлт пен ұлыстың арасына сызат түсті. Даудың түйіні шешілмей түйнектеліп тұрғанда, тағы да оқушылар арасында интернет желісіндегі төбелес қоғам назарын өзіне аударды. Бұл жолы да, Алматы облысының Еңбекшіқазақ ауданында 10 сынып оқушысын жоғары сынып оқитын бала ұрып-соққан. Жығылып жатқанды баскөзіне қарамай жабылып ұрып-тепкілеу қаныпезерлік емей немене?? Өрімдей жастың миы шайқалып, түрлі дене жарақатын алып ауруханада ем алуда. Оның болашағы қалай болады.

Денсаулығындағы кінәрат бірте-бірте қайта өршімесіне кім кепілдік береді. Жалпы, Алматы облысындағы идеологиялық ахуалдың сын көтер-мейтінін бұған дейінде сан мәрте жазғанбыз. Тіпті, «киі қанбаған идеология» деп айдарлап ат қойып мақала жариялағанбыз. Елең еткен бір шенеунікті көрмедік. Қай жерде дау-дамай бұрқ ете қалады сол жерге тай-талағы қалмай, құзырлы органдары бастап, әкім-қаралар атқа отып, шу-шұрқан болған жерге барып жиын екізіп, таяққа жығылған баланың «өміріне қауіп төніп тұрған жоқ, бұзақылар тиісті жазасын алатын болады?», – деп жуып шайған болады. Ал, тәлім-тәрбие туралы бағдарлама батпақ-батпақ күйінде саз балшыққа айналып жатқанын көресің. Алматы облысының білім жүйесіндегі жүгенсіздіктер мектеп басшыларының шектен шыққан іс-әрекеттері, бала-тәрбиесін тасада қалдырғанын көзге шыққан сүйелдей көрсетіп тұрған жоқпа?

Мектеп айналасында төбелескен балаларды емес, бірін-бірі сотқа сүйрелеп, жемқорлықтан жемсаулары босамай жүрген педагогтардың өзіне реформа жасалуы керек. «Балық басынан шіріп жатса, әдепсіз ұстаздың алдын көрген шабақтар, бір-бірін қорқытып бопсаламағанда қайтесі. Еңбекшіқазақ ауданындағы «Рахат» ауылдық округінің №1 мектебіндегі болған оқиғаға қатысты, облыстық білім басқармасы ауылдағы мектеп қызметкерлерімен жұмыс тобын құрып, психологтар тартылғанын айтады. Бұл оқиға бойынша аудан әкімінің бірінші орынбасары, прокуратура басқармасы, полиция және білім бөлімі бірлесіп шұғыл жиналыс өткізген. Алайда, мұндай шаралар оқу жылы басталғалы бері облыстың барлық мектептерінде неге өткізілмеген. Неге қылмыстық құрам өндіріске тіркелгенде аудандағы білім беру ұйымдарының жұмыстарындағы кемшіліктер анықталып жатыр. Кәмілетке толмағандар арасындағы құқықбұзушылық мәселелері тек қана Алматы облысында ғана емес, жалпы Республика бойынша қан-соқтасы аузына жиналған сыздауықтай пісіп-жетіліп тұрған мәселе. Сонан соң бар кінәні мектеп ұжымы мен

мектеп басшысынан көру, қит етсе соларды жазалап, жұмыстан шектету, сәгіс жариялау үрдіске айналып кеткелі қашан. Әсілі бұл жерде бұзақылыққа барған балалардың ата-аналарында қатаң жазалау керек-ті. Кешегі кеңестік кезеңде «баласы әкесі үшін жауап бермейді, әкесі баласы үшін жауапты» деген қағида қатаң жұмыс істеді. Әліесімде, Панфилов ауданының Ленин совхозы қазіргі «Ұзынағаш» ауылындағы совхоз директорының баласы мектепте бұзақылық жасағаны үшін әкесін лауазымдық қызметтен жұлып алып тастаған. Баласы мектепте төбелес ұйымдастырғаны үшін әкесі жазаланды. Бізде де ата-аналарға баласы үшін абақтыға 15-20 тәулікке қамалу, мектеп басшылары ғана жазаланып қоймай, білім басшылары да, қажет болса ауыл, аудан, облыс әкімдерінің идеологияға жауапты тұлғалары жауапқа тартылуы тиіс. Кейінгі кездері балалар арасындағы төбелес былай

қалып, қыздар арасындағы разборкалар елдің жағасын ұстатып, таңдайларын қақтыруда. Олардың төбелесі ер балаларға бергісіз болғаны сондай, ауыздарынан «ақ ит кіріп, көк ит шығып бір-бірінің шаштарын жұлып, аяқ-қолдарын ербенедегенде, ер балалар жолда қалады.

Әлімжеттік көрсету, ұялы телефондарын тартып алу, болмаса ақша бопсалау жасөспірімдердің үйреншікті әдетіне айналып барады. Интернет желісіндегі ақпарат-тарға зер салсақ, Еңбекшіқазақ ауданы «Рахат» ауылдық округіндегі төбелесте жәбірленушінің анасы Айгүл «Не молчи» қоғамдық ұйымына берген жауабында анасы ажырасқан. Яғни, бұрынғы жұбайы балалардан бас тартқан. Үш баланы жалғыз асырап отырған отанасы 10 сынып оқитын баласын жоғарғы сынып оқушылары ұрып-соғып, ақша әкелуді талап еткен және белгілі бір уақытта келуді бұйырған. Айтқан қаржылық соманың мөлшері көп болғандықтан жәбірленуші оны тауып бере алмаған. Аты шулы мектепте қараша айында 6-шы сынып оқушысын қатарластары өлімші етіп сабағаны туралы ақпарат бұрқ ете қалған-ды. Басынан ауыр жарақат алған Арман Юсуповқа дәрігерлер операция жасаған. Ауруханада жатқан кезінде жәбірленушінің қал-жағдайын білмек болған тілші Әсем Лесбек баланың жағдайы мез емес екенін айтқан-ды. Шыбын жанын шүберекке түйіп, күндіз-түні аурухананы торуылдап баласына алаңдаған Зарина Юсупова мектептегі сұм-дықты еске алуға қорқады екен. 12 жастағы ұлын қатарласы соққыға жыққан. Ал мектеп басшылығы оны жасыруға тырысты дейді. Баласының құлап қалғанын айтып, үйіне қайтарып жіберген. Жағдайы нашар болса да жедел-жәрдем шақыртқызбағаны айтады.

Зарина Юсупова, жәбірленушінің анасы: «Тәрбие зауычы «Скорая шақырмаңыз, бізді күтіңіз өзіміз көмектесеміз деді. Жарайды дедім. Фариза сендер маған өтірік алдап тұрсыңдар, не болды балаға шынын айтыңдар деп едім, баланың тұмсығына қолы тиіп кетіпті», – деді.

Күннен-күнге әлсіреп, бас ауруы үдеген Арманды анасы ауруханаға апарған. Дәрігерлер хәлі мүшкіл екенін айтып, бірден отаға алып кеткен. Сол сәтте мектептегілер келіп, қоқан-лоққы көрсетті дейді.

Зарина Юсупова, жәбірленушінің анасы: «Балам шындықты айтты. Мама балалар жабылып ұрды, мен сізге айтпап едім деді. Оның үстіне менің балама еден, қабырға жуғызады екен.

Жансая мен Мадина деген кісілер мені кәдімгідей ұрып жіберді. Менің сіңілімді итеріп жібереді. Ей қойсаңыздаршы сіздер кімсіздер өздеріңізді таныстырыңыздар дегенімше қарамайды сары куртқадағы біреу сіңілімді жұлмалап жатыр. Сөйтсем ол зауыч екен».

Ашынған ана полицияға арыз жазуға барған. Бірақ ондағылар шағымын қабылдамаған көрінеді. Ал мектеп ұжымы істі жылы жабуды сұрады дейді. Дәрігерлер 12 жастағы Арманға ота жасалғанын хабарлаған.

Байкен Тоққожаев Алматы аймақтық, балалар клиникалық ауруханасының жақ-бет хирург дәрігері: «Бұл жерде асқын болған. Балада ауыз қуысында жара пайда болыпты. Бет әлпетіндегі инфекция самай аймағына кеткен. Операция жасалған бүкіл іріңдік процесстер ашылып, іріңдер шығарылды. Дегенмен баланың бүгінгі хәлін жақсы деп айта алмаймыз. Оқушы психологиялық соққы алған. Айналырған бір мектепте екі бірдей бұзақылық қылмыс орын алған. Балалар ғана таяқ жеп қоймай, ата-аналары да қысымға ұшыраса, демек білім ошақтарындағы тәртіп мәселесін май шаммен қарайтын уақыт пісіп жетілді. Ал, оған Алматы облысының су жаңа әкімі Қанат Бозымбаев қандай шара қолданады. Облыстағы идеологиялық ахуал алаңдататын жағдай екенін әкім мырза білі ме екен?! Редакция тарапы аталған оқиғаға қатысты Алматы облысы ішкі істер Департаментінің баспасөз өкілдерінен төмендегідей жауап алынды.

Алматы облысы Полиция департаменті оқушылар арасындағы жанжал ағымдағы жылдың 6-шы желтоқсанында Еңбекшіқазақ ауданы «Рахат» ауылдық округінде орын алғанын хабарлайды. Тексеру барысында оқиға сабақтан кейін, сағат 13:30 шамасында, №1 мектептің 10 және 11 сыныптарының екі оқушысы арасында болғаны анықталды. Аталған дерек негізінде ҚР ҚК-нің 293-бабы (Бұзақылық) бойынша сотқа дейінгі тергеу амалдары басталды.

Тергеу шеңберінде сот-медициналық сараптамалар тағайындалып, істі дұрыс шешу үшін қажетті және жеткілікті мән-жайларды зерттеудің жан-жақтылығына, толықтығы мен объективтілігіне бағытталған барлық қажетті тергеу іс-әрекеттері жүргізілетін болады. ПД басшылығымен тергеу барысы бақылауға алынды. Сонымен қатар, аталған дерек бойынша материалдар кәмілетке толмағандардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияға жіберілетін болады. Соққыға жығылған екі жәбірленушінің құқықтары қорғалып, айыптылар тиісті жазасын алуы тиіс. Қазақ «бақпасаң мал, қарамасаң бала кетеді» дегенді тектен-тек айтпаған шығар-ау. Өткен жылдан бері бастау алған індетпен бірге мектептегі төбелестер ұлғайып, тәлім-тәрбие ақсап тұр.

Айтақын МҰХАМАДИ

Суреттер ғаламтордан алынды.

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

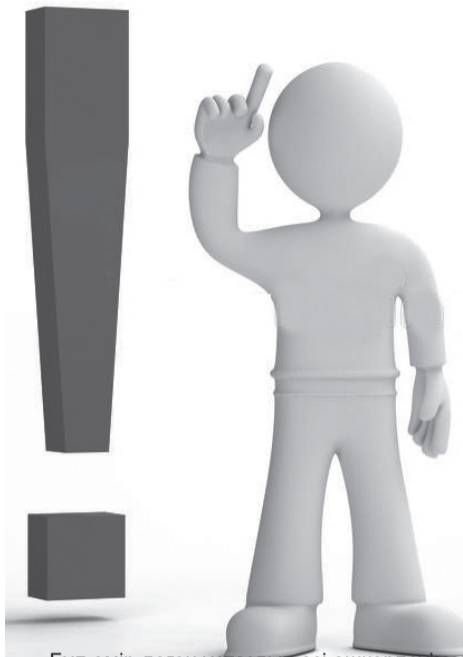
ІРГЕЛІ ЕЛ БОЛАМЫЗ ДЕСЕК

АТАМ ҚАЗАҚ ҮШ ҒАСЫРҒА ЖУЫҚ ОТАРШЫЛДЫҚТЫҢ ҚАМЫТЫНДА КҮН КЕШСЕДЕ ҰЛТЫ МЕН ҰЛАН БАЙТАҚ ЖЕРІН САҚТАП ҚАЛДЫ. ОСЫ ЖОЛДА ҚАНАШАМА АСЫЛ ДА ДАНА, ДАРА ТУҒАН ЖАНДАР ӨЗДЕРІН ҰЛТЫНЫҢ ЕЛІНІҢ ЕРТЕҢІ ҮШІН ҚҰРБАН ЕТТІ...

Ата-бабаларымыздың өмір бойы аңсаған азат ел болсақ деген арман- тілектеріне ұрпақтары 1991 жылы толыққанды жетті. Әлем картасынан тәуелсіз Қазақстан Республикасы ойып тұрып орын алды. Қазақ елінің көк туы көк аспанда желбіреп шыға келді. Қазақтардың басына мәңгілік бақыт құсы келіп қонды. Тәуелсіздігіміздің құндылығы осылай бастау алды. Осы құндылығымызды, азат та тәуелсіздігімізді жер шарындағы жиырма миллионнан аз емес қазақтар өз қабілет білімімізге сәйкес әрқалай бағалаймыз. Біз, қазақ деген бір әкенің баласы бола тұра жүзге, руға бөлінеміз. Бұл табиғи заңдылық. Жеті атаң дейін біліп руыңнан қыз алыспау тектілік. Деседе руға, ауыл аймаққа бөлініп, жаңа заман талабына сай сана сезіміміз жаңғыра алмауы тәуелсіздігіміздің құндылығы артып құлашын кеңге жаюуына кедергі келтіруде.

Көп жас батыстың, еуропа елдерінің тірлігіне еліктеп кетті. Сол елдерден нәпақа іздеп, қалыптасқан жүйеден жалығып күнделікті күйбен тірлікте жақсы бақуатты өмір сүрудің жолын іздеуде. Ұлтының, Қазақ

елінің келешегі толғандырмайтын да сияқты. Бұл елімізде, қазақ қоғамында ұлт ұлылығы, ұлттық идеология мәселесі жүйелі түрде жолға қойылмағанының кесірі. Бұл тақырып көп салада мүлдем жабық десекте болады. Себебі шетелдерден инвестиция тартып, өнеркәсіп, бизнес кәсіпкерлікті дамыту жолында қазақтың ұлттық ерекшеліктері еске алынбай, шетелдіктердің мақсат мүддесі жүзеге асуынан ақыр соңы біразы тоқырауға ұшырап, тоқтап қалатындары жоқ емес. Арасында заңсыз еңбек күштері көптеп еніп кететіндері де бар. Қай салада болсын жергілікті және республикалық бюджет есебінен кәсіпкерлік, бизнесті, еліміздің даму өркен ниетіне арнайы бөлінген қаржы көздерін «тендір», «лот» тағы басқада жолмен ұтып алғандар жүзеге асыратындықтан тамыры тереңге кеткен пирамидалық жүйенің жолын толыққанды кесу мүмкіндігі шамалы. Себебі бұл жерде ұлтының, елінің ертеңгі құндылығына құлшыныс таныта ат салысатындардан гөрі қара басы мен қалтасының қамы үшін сыбайласатындар саны басым.

Бұл өмір деген ұстаздың өзі әшкерлеуімен апта сайын ұсталып жатқан жемқорлық деректерінен халыққа мәлім ақпарат. Елді елеңдетіп халықты алаңдатып әр деңгейдегі билікке елжұрттың сенімі азая беретіні де осы үрдіс кесірі. Тағы бір жағдай Қазақстанның сыртқы қарызы. Azattyq Ryhy тілшісінің таратқан

хабары бойынша биылғы жылғы 1 шілдедегі жағдайға сәйкес, 166,7 млрд. доллар екен. Ұлттық Банктің деректері бойынша биыл өткен жылмен салыстырғанда елдің сыртқы борышы 6,9 млрд. долларға артыпты. Қарыздың өлшемі көлемі Нидерланд еліне тиесілі. 44 291,5 млрд. доллар екен. Ұлыбританиядан 22 607,5, АҚШ-13 504,3, Франция-11917,7, Бермуд аралдарынан -10139,6, Қытайдан - 9748,5 млрд доллар қарыз алыпты. Қазақстан қарыз алған мемлекеттер қатарында Ауғанстан, Иран, Қырғызстан, Өзбекстан, Түркменстан, Мексика сияқты елдер бар екен.

Мемлекетке кепілдік ретінде қарыз алып жатқан әртүрлі деңгейдегі компаниялар алған қарызын уақытылы қайтара алса жақсы. Уақыт өте келе ұрпақ алдында өтемі дау-дамайға айналып, жерімізге кесірін тигізбеуі үшін әр қазақ өз ұлтының алдында адал және абыройлы болуға міндетті.

Тәуелсіздігіміздің, қазақ екеніміздің құндылығы, ұлттық парызымыздың ұлылығы осында. Қалт кетіп, қалыс бассақ ата-бабалар аманатына қиянат жасап келер ұрпағымыздың несібесін бөгдеге жем еткеніміз. Ал, адамдардың еліне сіңірген ерен еңбегін, тәуелсіздігіміз бен ұлт құндылығына қосып жүрген үлесіне әділ баға бере алмай санамыздың жаңғыра алмай тұрғанының кәрінісі. Ұлы ел боламыз десек, ұлағаттылық пен ұлтымызды, тегімізді құрметтегеніміз абзал.

Құрметбек САНСЫЗБАЙҰЛЫ

ТӘУЕЛСІЗДІККЕ – 30 ЖЫЛ

ОРЫНДАЛҒАН АРМАН

Қазақ халқы еркіндікке жету үшін қаншама қиын-қыстау кезеңдерді, тар жол тайғақ кешу жолдарын бастан кешірді. Осы бір ұлы күн үшін қаншама ата-бабамыздың алтын басы оққа тігіліп, арыстарымыз құрбан болды. Солардың бәрі «шіркін, азат күнді бір көрсек қой» деп арманда жандарын қиды.

Тарихи деректерге сүйенсек, осы күн үшін қазақ топырағында көптеген қантөгіс пен толқулар орын алған екен. Ал, 1986 жылғы оқиға халықтың есінде мәңгі сақталады. 16 – желтоқсанда қазақ жастары Орталық алаңға шығып, Қазақстан тәуелсіздігін талап етті. Бұл күн - Қазақстан тарихында тәуелсіз Қазақстан

Республикасының туған күні деп алтын әріппен жазылды. Сондықтан да желтоқсан бүкілхалықтық мереке.

Осыдан тура ширек ғасыр бұрын, яғни 1991 жылы 16 желтоқсанда еліміз өз тәуелсіздігін жириялап, Қазақстан Республикасы егеменді ел ретінде дүниежүзіне таныла бастады. «Егемен

болмай, ел болмас» деп ата-бабаларымыз жырлағандай, егемендік алған тарихи тұрғыда алғанда аз уақыт ішінде еліміз адам танымастай өзгерді. Ел-басымыз Н.Ә.Назарбаевтың көрегендік-саясатының арқасында, еліміздің негізін құрайтын қазақ халқының, елімізді мекендейтін басқа да ұлттар мен ұлыстардың бір мақсатқа бағытталған бірлігінің, достығының, қажырлы еңбегінің арқасында еліміз тәуелсіз ел ретінде аяғынан нық тұрды. Сондай-ақ Қазақстан бейбітшілік елшісі ретінде танылған мемлекетке де айналып отыр. Өз еркімізбен ядролық қарусыз ел атанғанымыз бұл бүкіл әлемдік өркениетіне ерекше әсер еткені

айқын. Қазақстан халқы Ассамблеясы институтының құрылуы Қазақстанды нағыз бейбітшілік ел екенін тағы бір қырынан танытып отырғаны даусыз. Мұның бәрі Қазақстанның өз ішіндегі қоғамдық тірліктің үлгісінен туындап жатқаны белгілі. Бұл – елдегі 140 этностың бір шаңырақ астында тату-тәтті өмір сүруінің шынайы белгісі болып табылады. Осы жылдар ішінде мемлекетіміздің бағыт-бағдарларын айтқындайтын негізгі заң - Конституциямыз қабылданып, мемлекетіміздің негізі қаланды, мемлекеттік биліктің басқару жүйесі қалыптасты, алға қойған мақсаттарымыз айқындалды, мемлекетіміз әлемдіге танылып,

әлемдегі лайықты өз орнына ие болды.

Тәуелсіздік алған 30 жыл ішінде биліктің бір тармағы болып табылатын сот билігі де күрделі қалыптасу жолынан өтіп аяғынан нық тұрды деп айта аламыз. Еліміздің негізгі заңы - Конституцияға сәйкес Қазақстан Республикасында сот төрелігін тек сот қана жүзеге асырады. Сот билігі Қазақстан Республикасының атынан жүзеге асырылады және өзіне азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғауды, Республиканың Конституциясының, заңдарының, өзге де нормативтік құқықтық актілерінің, халықаралық шарттарының орындалуын қамтамасыз етуді мақсат етіп қояды.

Жанар ИБРАГИМОВА,
Алматы облысы МАЭС-ның судьясы.

ОҚУ ОРНЫНДА

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі. Мемлекеттік тілді меңгеру – Қазақстан Республикасындағы әрбір азаматтың парызы.

Тіл саясатының басты міндеттерінің бірі – мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту, оның мемлекеттік басқару тілі ретіндегі рөлін нығайту. Осы бағытта «ZHANSUGUROV

КОЛЛЕДЖІШІЛІК АКЦИЯ ӨТКІЗІЛДІ

COLLEGE»-де батыл бастамалар қолға алынуда. Жуырда колледжде Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығы аясында колледжде білім алып жүрген, мемлекеттік тілді жақсы меңгерген әртүрлі этнос өкілдерімен қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы және жас мамандардың ұйымдастыруымен «Мемлекеттік тіл – менің тілім» атты колледжішілік акция өткізілді. Аталмыш шараға облыстық

«Туган тел» татар этномәдени орталығының төрайымы және өңірлік «Жаңғыру жолы» республикалық жастар қозғалысы штабының төрағасы Руфина Усанова қонақ ретінде шақырылды. Өз кезегінде ол мемлекеттік тілдің рөліне тоқтала отырып, қазақ тілін жақсы меңгерген белсенді өзге ұлт өкілдеріне мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейтіп, қазақ тілінің этносаралық қарым-қатынас тілі ретіндегі

қызметін нығайтып жүргендері үшін алғысын білдіріп, әсерлі әңгімесімен бөлісті.

Акция аясында студенттер тіл туралы өлеңдерді жатқа оқыды. Екатерина Подгорнова, Наталья Минькова өздерінің қазақ тілін қалай үйренгендіктері туралы, қазақ тіліне деген құрметтерінің ерекше екендігі жайлы әңгімелеп, акцияға қатысушылармен ой бөлісті.

Шара соңында мемлекеттік тілдің дамуына өзіндік үлесін

қосып жүрген колледж студенттері алғыс хаттармен марапатталды.

А. СҮЛЕЙМЕНОВА,
І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті «Zhansugurov College»-нің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы.

А. ЖАРКЕНОВА,
жас маман.

Дүйсенбі - Понедельник, 20 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.25 «Тәуелсіздік тәуекелдері»
07.00 TANSHOLPAN
10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.00, 02.00 AQPAPAT
10.10, 18.00 Т/х «Дениз»
12.00, 21.30 Т/х «Қара таңба»
13.10 «Қузық екен»
14.00 «Теледәрігер»
15.15 «Тұлға»
15.50 «Көңіл толқыны»
17.15 «Қузық екен»
20.35 «ASHYQ ALAN»
22.30 Т/х «Өмір ызғары»
00.00 «Жарқын жүздесу»
01.00 «Сана»
02.35 «ASHYQ ALAN»
03.25 «Теледәрігер»

ХАБАР

05.00,01.00 ҚР Әнұраны
05.00, 16.05 СериаЛ «Офицеры-2»
07.00 «Таңғы хабар»
10.00 «Ограбление код 211»
12.00 Д/ф «Казахи. История государственности»
12.30, 00.30 Әсем әуен
13.00 Т/х «Шайқалған шаңырақ»
15.00 «Бүгін»
15.50 Итоги развития Акмолинской области к 30- летию Независимости: Инвестиционные и Туристические возможности
18.00 «Неудержимые»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Бизнеске бағыт»
21.00 Итоги дня
21.30 «Дала battle- 2»
22.30 «Национальный интерес с Ерланом Бекхожиным»
23.30 «Discovery: Сквозь червоточину с Моргоном Фрименом»

АСТАНА

06.00 Т/х «Белгісіз жан»
07.00 М/с «Маша и медведь»
09.20, 22.00 Т/х «Қарындасым қарлығашым»
11.10 Т/х «Қызым»
12.20, 00.00 «Жауынгер»
14.00 «Айтарым бар»
15.00 «Nur Otan: ясные цели и конкретные дела!»
16.30 «Ханзада Ли Сон»
18.00 «Фазилет ханым»
20.00, 03.40 «Astana timse»
21.00 «Әйел тағдыры- 2»
01.25 «Сулеймен сұлтан»
02.10 «1001 түн»
04.30 «Үздік әзілдер»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Жить здорово!»
07.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
08.00 «Доброе утро, Казахстан!»
09.00 «Первая попытка»
13.10 «На самом деле»
14.15 «112»
14.30 «Qoslike»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 KÖREMIZ
20.00 «Главные новости»
20.40 СериаЛ «Крепкие орешки»
23.45 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
01.00 СериаЛ «Вертинский»
01.55 «112»
02.10 «Басты жаңалықтар»
02.40 «Қарлығаш ұя салғанда»

КТК

07.05 «Дау- дамайсыз»
07.30 Т/х «Журналист»
09.20 «Просто роман»
13.20 «Наступит рассвет»
17.00 «Самый лучший муж»

18.00 «Әулеттер тартысы»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
21.00 Вечерние новости
21.40 «Акоча»
22.45 «У каждого своя ложь»
00.50 «Немедленное реагирование»
02.30 «С кем поведешься...»
03.15 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
04.00- 04.30 «Кешкі жаңалықтар»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Апта (қаз)
10.00 Апта (рус)
11.00 «Жүрек сөзі»
11.45 «Спорт» (әдіс)
11.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
11.53 «Тұғырдағы тұлға»
12.00 «Қазақ үні»
12.35 «Полицейская служба»
12.45 «Жетісудың ақын-жыраулары»
13.00 «Олжа»
13.30 «Ән тыңдайық»
14.00 «Талқы»
14.50 «Тарихнама» (қазақ хандары)
15.00 «Зейнеп апа әңгімелері»
15.30 «Әсем әуен»
16.30 «Тәуелсіздік тұлғалары»
17.00 «Шашу» /тікелей эфир/
17.45 «Әсем әуен»
17.52 «Тәуелсіздік жылнамасы»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Әсем әуен»
18.35 «Жанашыр» /тікелей эфир/
19.20 «Тәуелсіздік жылнамасы»
19.30 «Қазақ тілі»
20.00 «Әдебиет пен адамзат»
20.15 «Әсем әуен»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 «Ән тыңдайық»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Бүгінгі дін»
22.30 «Әсем әуен»
23.10 Новости
23.35 Жаңалықтар

31 КАНАЛ

06.00 Әзіл студио
07.20 «Жанкешті ханымдар»
09.00 31 әзіл
10.00 М/с «Маша и медведь»
11.30 М/с «Аладдин»
12.30 «Лило и Стич»
13.00 «Ұшқан ұя»
14.00 М/с «Тимон и Пумба»
15.00 Ералаш
16.00 «Джон Уик-3»
18.55 Т/х «Кухня»
20.00 ИНФОРМБЮРО
21.00 «Ұшқан ұя»
22.00 «Ханшайым»
23.30 «Акт мести»
01.30 31 әзіл
02.30 Кел, татуласайық!
04.30 What's up?
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00,05.10 «Қуырдақ»
07.00 «Оян, QAZAQSTAN»
09.00, 15.00 «Ерке мұң»
10.00,17.40 «Полицейский с Рублевки»
11.20, 19.30 «Фемида видит»
12.40, 20.40 «Балабол- 5»
14. 00, 00.00 «Тойlike»
16.00, 02.40 «Q-Елі»
16.40 СериаЛ «Война семей»
19.00 «Студия- 7»
21.50,04.20 «Бастық боламын»
23.00, 03.10 «Ағайындылар»
01.10 «Там, куда падают звезды»

Сейсенбі - Вторник, 21 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.25, 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.00, 01.45 AQPAPAT
07.00 TANSHOLPAN
10.10. 18.00 Т/х «Дениз»
12.00, 21.30 Т/х «Қара таңба»
13.10 «Қузық екен»
14.00 «Теледәрігер»
15.15 «Тәуелсіздік тарландары»
15.50 «Киелі Qazaqstan»
16.15 «Көңіл толқыны»
17.15 «Қузық екен»
20.35 «Ashyq alan»
22.30 Т/х «Өмір ызғары»
00.00 «Жарқын жүздесу»
00.50 «Сана»
02.20 «Ashyq alan»
03.10 «Теледәрігер»

ХАБАР

05.00, 16.05 СериаЛ «Офицеры- 2»
07.00 «Таңғы хабар»
12.00 Д/ф «Казахи. Истрия государственности»
12.30, 00.35 Әсем әуен
13.00 Т/х «Шайқалған шаңырақ»
15.00 «Большая неделя»
15.50 Итоги развития Акмолинской области к 30- летию Независимости: Инвестиционные и Туристические возможности
18.05 «Неудержимые-2»
20.05 Қорытынды жаңалықтар
20.35 «Тарих айнасы»
21.05 Итоги дня
21.35 «Дала battle- 2»
22.35 СериаЛ «Барыс»
23.35 «Discovery: Сквозь червоточину с Моргоном Фрименом»

АСТАНА

06.00 «Белгісіз жан»
07.00 М/с «Маша и медведь»
09.20, 22.00 «Қарындасым қарлығашым»
11.10 «Қызым»
12.20, 00.00 «Жауынгер»
14.00 «Айтарым бар»
15.00 «Nur Otan»
16.30 «Ханзада Ли Сон»
17.30 «Тағдырым жазылған күн»
18.00 «Фазилет ханым»
20.00, 03.40 Astana times
21.00 «Әйел тағдыры-2»
01.25 «Сулеймен мултан»
02.10 «1001 түн»
04.30 «Үздік әзілдер»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Жить здорово»
07.55 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
08.00 «Доброе утро, Казахстан!»
09.00 «Пусть говорят»
10.10 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
11.10 «Семейный дом»
13.10 «На самом деле»
14.15 «112»
14.30 «QOSLIKE»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «KÖREMIZ»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.40 «Крепкие орешки»
23.45 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
01.00 «Вертинский»
01.55 «112»
02.10 «Басты жаңалықтар»
02.40 «Қарлығаш ұя салғанда»

КТК

07.05 «КТК» қоржынынан
07.40 Кешкі жаңалықтар
08.10 «Журналист»
10.00 «НОВОСТИ»
10.40 «Было дело»
11.40 «У каждого своя ложь»

13.50 «Немедленное реагирование»
16.00 «Самый лучший муж»
18.00 «Әулеттер тартысы»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
21.00 Вечерние новости
21.50 «Акоча»
22.55 «У каждого своя ложь»
01.00 «Отставник. Позывной «Бродяга»»
02.30 «С кем поведешься...»
03.15 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
04.00-0430 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Ұлт құндылығы»
10.30 «Қазақ тілі»
11.00 «Жанашыр»
11.45 «Спорт» (әдіс)
11.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
11.53 «Тұғырдағы тұлға»
12.00 «Шашу»
12.45 «Жетісу батырлары»
13.00 «Әдебиет пен адамзат»
13.30 «Ән тыңдайық»
14.00 «Әсем әуен»
14.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
15.00 «Зерде»
15.30 «Бүгінгі дін»
16.30 «Тәуелсіздік тұлғалары»
17.00 «Шашу» /тікелей эфир/
17.45 «Әсем әуен»
17.52 «Тәуелсіздік жылнамасы»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Әсем әуен»
18.35 «Дәрігер кеңесі» /тікелей эфир/
19.20 «Тәуелсіздік жылнамасы»
19.30 «Сегодня» /прямой эфир/
20.00 «Тәуелсіздік тұлғалары»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Жүрегімнің жылуы» концерті
23.10 Новости
23.35 Жаңалықтар

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Әнұраны
06.00 Әзіл студио
06.30 Информбюро(повтор)
07.30 «Жанкешті ханымдар»
09.00 31 әзіл
10.00 М/с «Маша и медведь»
11.30 «Ханшайым»
13.00 «Ұшқан ұя»
14.00 М/с «Тимон и Пумба»
15.00 «Кухня»
16.00 Ералаш
17.00 «Акт мести»
18.55 «Кухня»
20.00 ИНФОРМБЮРО
21.00 «Ұшқан ұя»
22.00 «Ханшайым»
23.40 «Кикбоксер-2: дорога назад»
01.30 31 әзіл
02.30 Кел, татуласайық!
04.30 What's up?
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00, 05.10 «Қуырдақ»
07.00 «Оян, QAZAQSTAN»
09.00, 15.00 «Ерке мұң»
10.00,17.40 «Полицейский за Рублевки»
11.20, 19.30 «Фемида видит»
12.40, 20.40 «Балабол-5»
14. 00, 00.00 «Тойlike»
16.00, 02.40 «Q-Елі»
16.40 СериаЛ «Война семей»
19.00 «Студия 7»
21.50,04.20 «Бастық боламын»
23.00, 03.10 «Ағайындылар»
01.10 «Там куда падают звезды»

Сәрсенбі - Среда, 22 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.25, 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.00, 01.15 AQPAPAT
07.00 TANSHOLPAN
10.10, 18.00 Т/х «Дениз»
12.00, 21.30 Т/х «Қара таңба»
13.10 «Қузық екен»
14.00 «Теледәрігер»
15.15 «Тұлға»
15.50 Д/ф «Қазақтар»
16.25 «Көңіл толқыны»
17.15 «Қузық екен...»
20.35 «Ashyq alan»
22.30 «Өмір ызғары»
23.30 «Жарқын жүздесу»
00.20 «Сана»
01.50 «Ashyq alan»
02.40 «Теледәрігер»
03.25 Д/ф «Қазақтар»

ХАБАР

05.00 Российский сериал
07.00 «Таңғы хабар»
10.00 «Неудержимые-2»
12.00 Д/ф «Казахи. История государственности»
12.30 Әсем әуен
13.00 «Шайқалған шаңырақ»
15.00 «Бүгін»
15.50 Итоги развития Акмолинской области к 30- летию Независимости: Инвестиционные и Туристические возможности
16.05 Российский телесериал
18.00 «Неудержимые-3»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Отдел журналистских расследований»
21.00 Итоги дня
21.30 «Дала battle- 2»
22.30 СериаЛ «Барыс»
23.30 «Народный контроль»
00.00 «Discovery: Сквозь червоточину с Моргоном Фрименом»

АСТАНА

06.00 «Белгісіз жан»
07.00 М/с «Маша и медведь»
09.20, 22.00 «Қарындасым қарлығашым»
11.10 «Қызым»
12.20, 00.00 «Жауынгер»
14.00 «Айтарым бар»
15.00 «Nur Otan»
16.30 «Ханзада Ли Сон»
18.00 «Фазилет ханым»
20.00, 03.40 Astana times
21.00 «Әйел тағдыры-2»
02.10 «Біреудің есебінен» деректі драма
01.25 «Сулеймен султан»
02.10 «1001 түн»
04.30 «Үздік әзілдер»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Жить здорово»
07.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
08.00 «Доброе утро, Казахстан!»
09.00 «Пусть говорят»
10.10 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
11.10 «Семейный дом»
13.10 «На самом деле»
14.15 «112»
14.30 «QOSLIKE»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «KÖREMIZ»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.40 «Крепкие орешки»
23.45 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
01.00 «Вертинский»
01.55 «112»
02.10 «Басты жаңалықтар»
02.40 «Қарлығаш ұя салғанда»

КТК

07.05 «КТК» қоржынынан
07.30 Кешкі жаңалықтар
08.00 «Журналист»
09.50 «НОВОСТИ»
10.40 «Было дело»
11.40 «У каждого своя ложь»
13.50 «Отставник. Позывной «Бродяга»»
16.00 «Не пара»
18.00 «Әулеттер тартысы»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
21.00 «Танцы на песке»
23.30 «Отставник. Один за всех»
01.20 «С кем поведешься...»
02.05 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
02.50 «Мәссаған»
04.00-04.30 Кешкі жаңалықтар

ной «Бродяга»
16.00 «Не пара»
18.00 «Әулеттер тартысы»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
21.00 «Танцы на песке»
23.30 «Отставник. Один за всех»
01.20 «С кем поведешься...»
02.05 АСТАРЛЫ АҚИҚАТ
02.50 «Мәссаған»
04.00-04.30 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Полицейская служба»
10.30 «Сегодня»
11.00 «Дәрігер кеңесі»
11.45 «Спорт» (әдіс)
11.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
11.53 «Тұғырдағы тұлға»
12.00 «Шашу»
12.45 «Жетісудың ақын-жыраулары»
13.00 «Тәуелсіздік тұлғалары»
13.30 «Ән тыңдайық»
14.00 «Әсем әуен»
14.50 «Тарихнама» (қазақ хандары)
14.57 «Жүрек сөзі»
15.30 «Әсем әуен»
16.30 «Тәуелсіздік тұлғалары»
17.00 «Шашу» /тікелей эфир/
17.45 «Әсем әуен»
17.52 «Тәуелсіздік жылнамасы»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Әсем әуен»
18.35 «Сыралғы» /тікелей эфир/
19.20 «Тәуелсіздік жылнамасы»
19.30 «Бүгін» /тікелей эфир/
19.00 «Тәуелсіздіктің құрдастары»
20.15 «Алматы облысы - 20 жыл (20 тұлға»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Зейнеп апа әңгімелері»
22.35 «Әсем әуен» қарлығашым»
23.10 Новости
23.35 Жаңалықтар

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Әнұраны
06.00 Әзіл студио
06.20 Информбюро(повтор)
07.20 «Жанкешті ханымдар»
09.00 31 әзіл
10.00 М/с «Маша и медведь»
11.30 «Ханшайым»
13.00 «Ұшқан ұя»
14.00 М/с «Тимон и Пумба»
15.00 «Кухня»
16.00 Ералаш
17.00 «Кикбоксер-2: дорога назад»
18.55 «Кухня»
20.00 ИНФОРМБЮРО
21.00 «Ұшқан ұя»
22.00 «Ханшайым»
23.40 «Кикбоксер-2: дорога назад»
01.40 31 әзіл
02.30 Кел, татуласайық!
04.30 What's up?
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00, 05.10 «Қуырдақ»
07.00 «Оян, QAZAQSTAN»
09.00, 15.00 «Ерке мұң»
10.00,17.40 «Полицейский за Рублевки»
11.20, 19.30 «Фемида видит»
12.40, 20.40 «Балабол-5»
14. 00, 00.00 «Тойlike»
16.00, 02.40 «Q-Елі»
16.40 СериаЛ «Война семей»
19.00 «Студия 7»
21.50,04.20 «Бастық боламын»
23.00, 03.10 «Ағайындылар»
01.10 «Там куда падают звезды»

ЖАНЫҢДА ЖҮР ЖАҚСЫ АДАМ

МАМАҢДЫҒЫ – МАҢДАЙДАҒЫ БАҒЫ

ОЛ – РЕСЕЙДІҢ ОРЫНБОР ОБЛЫСЫНДАҒЫ ПРИИСК-КУМАК КЕНШІЛЕР ҚАЛАСЫНДА ӨМІРГЕ КЕЛДІ. АТА-АНАСЫ БЕРДІБАЙ КУНАФЕЙҰЛЫ МЕН ҒАНИЖАМАЛ ҚАСЕНҚЫЗЫ ЗОБАЛАҢ ЖЫЛДАРДЫҢ ҚҰРБАНЫНА АЙНАЛҒАН ОТБАСЫНАН ШЫҚТЫ. КЕЙІПКЕРІМІЗДІҢ ӨКЕСІ БЕРДІБАЙ ТӘЖЕНОВ ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДА МАЙДАҢДАЛАСЫНА АТТАНЫП, ЕЛГЕ АМАН-ЕСЕН ОРАЛҒАН СОҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМ АЛЫП, ӨМІР БОЙЫ ҚАРЖЫГЕР БОЛЫП ҚЫЗМЕТ ЕТСЕ, АНАСЫ – ҒАНИЖАМАЛ БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ МҰҒАЛІМІ БОЛДЫ.

БАЛА кезінен Қымбат әжесінің тәрбиесін көрген Раушан Бердібайқызы мектепте оқып жүргенде математика пәнін жақсы көрген. Сондықтан әкесі қызын ізін жалғастырып қаржыгер болады деп ойлаған. Алайда, немересінің құлағына «дәрігер боласың» деп үнемі айтатын әже сөзін періштелер қабыл етсе керек-ті. Осылайша, мектепті Алтын белгіге бітірген Раушан Алматы қаласындағы С. Асфендияров атындағы медициналық институттың студенті атанады. 1971 жылы институтты да үздік аяқтап, оған Ленинградқа аспирантурада оқуын жалғастыруға жолдама беріледі. Бірақ, аспирантураға барудан бас тарттады. Себебі бұл кезде өзінен бір курс жоғары оқыған Тұрғанбаев Базарбек есімді азаматпен шаңырақ көтерген еді. Содан ол Талдықорған қаласындағы облыстық ауруханаға кардиолог маманы ретінде жіберіледі. Бірақ, мұнда да бармай, жолдасының ауылына бет түзейді. Сөйтіп, 1971 жылдан 1992 жылға дейін Қапал аудандық ауруханасында терапевт, инфекционист болып 20 жыл қызмет атқарады. 1992 жылы құдай қосқан қосағы Базарбек Байжомартұлы «Арасан-Қапал» шипажайының бас дәрігері болып

әрқашан түсіне білді, әрдайым қолдау көрсетті.

Өз сөзінде кейіпкеріміз Арасан ауылында жұмыс істеген жылдардағы әріптес болған қыздарының да медицинаға сіңірген еңбегінің зор екендігін атап өтті.

АҚСУ ауданы медицинасының алға жылжуына елеулі үлес қосқан Раушан Бердібайқызының жолдасы Базарбек аға да қолы епті дәрігер болған. Бұл тұстағы ойын ол былайша тарқатты.

– Мен үнемі жолдасыма «сен денсаулық сақтау саласының ұйымдастырушысы болып босқа бардың, өйтпегеніңде нағыз емдеу ісінің дәрігері болатын едің» дейтінмін. Неге десеңіз, оның бойында кез келген науқастың диагнозын қолмен ұстап көріп білетін қыры болды. Институтты бітірген соң бірден Қапал ауылдық ауруханасының бас дәрігерінің орынбасары етіп сайланды. Кейін бас дәрігер болып тағайындалды. Басшылық қызметте жүріп Қапал ауылындағы жаңа аурухана-ның бой көтеруіне атсалысты. Аурухана құрылысы 1982 жылы басталып, 1984 жылы үш қабатты ғимарат пайдалануға беріліп, қуанған күніміз әлі күнге есімде.

сөйлемейді, қабағын да ашпайды ғой» дейтіндерге «жұмыста бастық болғанымен, үйде бас дәрігер ол емес қой» деуші едім (ред – күлді).

Үш қызды тәрбиелеп жеткіздік. Үлкені Әлия, одан кейінгі Эльмира және кішісі Әсия. Біздің жолды Әлия таңдады. Сол кезеңде мектепте оқитын 10 мен 11 сыныптардағы балаларды нақты бір мамандыққа баутуда кәсіптік білім берілді. Қызымның сыныбына «Кіші медициналық қызметкерлер» туралы курс оқытылатын болып, оқытушы ретінде мені жіберді. Мен оларды оқытып қана қоя салмадым, өзімнен бірге ауруханаға апарып, ондағы тыныс-тіршілікті көзбен көрсін дедім. Нәтижесінде сыныптағы 24 баланың 7-і дәрігер, 4-і орта медициналық қызметкер, барлығы 11 оқушы медицинаны таңдады. Яғни, 50 пайызы осы салаға бет бұрды, соның ішінде өзімнің қызым да бар. Бүгінде олардың бәрі еліміздің денсаулық сақтау саласында елеулі еңбек етіп келеді. Арақидік бас қоса қалғанда «Маған қарап бой түзеп, медицинаны таңдағандарын және бұған еш өкінбейтіндіктерін» айтып, сыр шертіседі екен. Мұны елу жылдағы жеткен жеңісім деп есептеймін. Ел медицинасына қосқан сүбелі үлесім десем болады.

ҚАПАЛДАҒЫ жиырма жылдық еңбек өтілінде тек дәрігер болып қана емес, мектеп қабырғасында жүрген балалардың медицинаны таңдауына, бұл саланы жан-тәнімен жақсы көруіне себепші болған Раушан Бердібайқызымен әңгімелесуде оның өз мамандығына деген шексіз махаббатты аңғармау мүмкін емес еді.

– Мамандығымды маңдайыма жазылған бақытым деп білемін. Кез келген салада жұмыс істеп кете алғаныммен, өзімді басқа мамандықтың иесі ретінде елестете алмаймын, – деп ағынан жарылды кейіпкеріміз. Ал, «дәрігер болу үшін адамның бойында қандай қасиет болуы керек?» деген сауалға ойланбастан науқасты жақсы көру керек деді.

– Осы салада жүргендердің басым бөлігі медицинаны жақсы көргендіктен дәрігер болдым деп жатады ғой. Мен, олай демес едім. Медицинаны, үстіне киген ақ халатты әркім-ақ жақсы көреді. Бірақ, сен медицинаны емес, науқасты жақсы көруің керек. Егер алдыңа келген адамға дәрігерлік махаббатыңды төкпесен, мейірімділік танытпасаң, онда өзіңді нағыз дәрігердің қатарына қосу бос әурешілік. Науқасты жақсы көру арқылы ғана дәрігерлік мәртебең биік тұрады. Елу жыл ішінде өзімнен бірге жұмыс істеген қыздарыма үнемі «егер алдыңа келген науқасқа дұрыс ниет танытпасаң, онда ақ халатыңды шешіп, артыңа қарайламастан кете бер» дейтінмін. Айтпағым, ақ халатты киіп алу шарт емес, әрбір дәрігер маман адам өмірінің арашасы екендігін білуге тиіс. Батылдық, жан жылуы, өзгелерге жәрдем беру екенін естен шығармау керек.

Осылай деген Раушан Тәженова өзі оқыған кездегі медицина институтындағы атағы жер жарған академиктердің лекция алдында айтатын сөздерін де мысал етті.

Кейінгі тұстарда күн санап дамып келетін медицина саласының маңыздылығы туралы да сөз қозғады.

Ол зейнетке шыққан соң да зейнеткер-дәрігер болып 14 жыл еңбек етті. Бір ауданда, бір орында тапжылмай елу жылға жуық қызмет ету, мамандығын жүрегімен жақсы көру екінің бірінің қолынан келе бермесі анық. Раушан Тәженованың медицинаға сіңірген бұл еңбегін сол кездегі аудандық орталық ауруханасын басқарған басшылық тарапы елеп-ескермегенмен, Арасан ауылының дүйім халқы дүркіретіп тұрғын той жасап, құрмет көрсетіп, шығарып салғанын ол әлі де ұмытқан жоқ.

Өткен күндерден сыр шерткен дәрігердің әр сөзі жүректі қозғады. Соның ішінде жедел жәрдем көлігі жайындағы әңгімесі оның мамандығына деген адалдығы ма дерсің... Арасан ауылының ауруханасына тиесілі жедел жәрдем көлігі тозығы жетсе де жүргізушінің күтіп ұстауынан тоқтаусыз жүріп келген. Негізінде, жеті жылдан соң көліктің жүру мерзімі бітіп, жаңасына ауыстырылуы қажет екен. Ал бұл көліктің тоқтаусыз жүргеніне 17 жыл болған. Сондықтан жұмыстан кетерінің алдында Раушан Бердібайқызы сол кездегі аудандық орталық ауруханасының бас дәрігеріне жолығып: «Мен кетіп барамын. Маған сізден ештеңе қажет емес. Тек Арасанға жаңа жедел жәрдем көлігін беріңізші» – деп өтінішін айтқан.

Бас дәрігер: «Жақсы, сіздерге бірінші мезетте беріледі» десе де, артынша сөзден ауып, көрші ауылға берген. Мұның себебін Суықсайда 5 мың халық тұрса, Арасандағы халықтың саны небәрі 2 мың 200 ғана деп түсіндірген. Алайда, Суықсайда тұратын халықтың саны Арасанмен салыстырғанда анағұрлым төмен екен.

Ресейде туғанымен Қазақстанның өсіп-өркендеуі жолында, соның ішінде денсаулық сақтау саласының дамуына айрықша үлес қосқан Раушан Тәженова құдай қосқан қосағы Базарбек ағаман елу жылдан аса уақыт бірге ғұмыр кешті.

«Зейнетке шыққан соң балалардың жанына барайық деп Алматыға қоныс аудардық. Жолдасым коронавирус дертінен көз жұмды. Оның маған айтқан соңғы сөзі: «Сені балаларға әкеп тапсырдым, енді ары қарай өзің өмір сүр» (ред: көзі жасқа тұнып, арада үнсіздік орнады).»

Бүгінде Раушан Тәженованың үш қызынан төрт немересі бар. Үлкені – Әділет заңгер болып қызмет етеді. Одан кейінгі Рустамбегі журналист, Естияры – Халықаралық IT университетінің студенті, Ерасылы – сегізінші сыныпта оқиды. Бір кездері Д. Қонавтың өзі тұсауын кескен немересі Әділетінен екі бірдей шебере сүйіп отыр.

ЕҢБЕК етпей бақытты өмір сүру мүмкін емес. Мақаламызға арқау болған кейіпкеріміз Раушан Бердібайқызы да өз ісін жақсы көргендіктен мамандығына адал болды. Жаның сүйетін іс өзгелерге пайдалы болса, одан асқан бақыт та жоқ шығар. Кейіпкеріміздің өзі айтқандай-ақ, ол үшін ең басты марапат – елдің алғысы мен сыйластығы.

тағайындалады. Осы жылдан бастап Раушан Бердібайқызы Арасан ауылының ауруханасына ауысып, бір жерде тапжылмай 26 жыл еңбек етті.

«Дәрігерлік қызметке мәңгі адал боламын» деген позицияны ұстанған кейіпкеріміз: – Дәрігер деген мамандықтардың ішіндегі ең қасиеттісі әрі абыройлысы ғой. Бұл мамандықтың қыр-сырын анық біліп, сол жолды таңдау үшін үлкен жүрек керек. Ал, дәрігерге дүниедегі ең қымбат нәрсе – адам өмірі мен денсаулығы сеніп тапсырылады. Мейірімділікпен, ізгілікпен, жігерлікпен өзіңді бар білім мен іскерлігің сол науқас үшін сарп ететін дәрігер – нағыз дәрігер», – деп жалғады сөзін ол. – Денсаулық – ең қымбат байлық. Егер алдыңа келген науқасқа жаныңды салып қарамасаң, оның психологиясын білуге зер салмасаң, халық денсаулығын жақсарту жолындағы еңбегің еш кетеді. Елу жылға жуық еңбек өтілімде алдыма келген әр науқасқа қолымнан келгенше көмек беруге тырыстым. Сонау жетпісінші жылдардан бастау алған дәрігерлік жолдан сыр шертер болсам айтып тауыса алмас жайттар көп болды ғой.

Өмір жолында отбасым – мен үшін берік қорған бола білді. Жұмыста қанша қиын болғанымен, бәрібір үйге ораласың. Үйде жаныңа жайлылық сыйлайтын жағдай орнаса, онда барлығы жақсы болады. Жолдасым да дәрігер болғандықтан, мені

Ол өзі туған ауылдың медицинасына өлшеусіз еңбек сіңірді.

Бүгінде бір мамандықта өмірін тоғыстырған жандар аз емес. Раушан Тәженова да құдай қосқан қосағы Базарбек Байжомартұлымен ортақ кәсіпті меңгеріп, бас қосып, шаңырақ көтергені туралы мақала басында жаздық. Тұрғанбаевтар әулеті үш баланы тәрбиелеп өсіріп, ел ішінде үлгілі отбасы атанды. Екеуі бірдей негізгі жұмысымен қатар шаңырақтың шайқалмауына, Алла берген балаларына қамқор ата-ана болуға барын салды.

– Екі дәрігердің жұптасып, бір үйде өмір сүруі жақсы ғой, – деп жалғады сөзін Раушан Бердібайқызы. – Себебі арада ортақ әңгіме бар. Бірақ, бір ауру туралы сөз қозғалып қалса, оған жетер жолды таппай қалатын сәттер болатын. Көп жағдайда арада бірден келісім орнайтын.

Ол қашанда жұмысына жауапкершілікпен қарады. Сырт көзге қаталдау көрінгенімен, жаны жұмсақ еді. Айтқан сөзінде тұратын, уәде берсе орындайтын, біреудің қуаныш-жақсылығына, қайғы-қасіретіне жаны ауырып отыратын. Бір-бірімізді үнемі қолдап, қолпаштап келдік. Ортақ мәміле, қарым-қатынас болған жерде, тазалық пен адалдық орныққанда ғана береке-бірлік, ынтымақ болады деген ғой. Мұндайда бақыт та сол отбасының босағасынан кетпейді екен.

«Қалай өмір сүріп жатырсыз, не

- 1982ж КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының жарлығымен «Құрмет белгісі» орденін иеленді.
- 2001ж. «Қазақстан медицина саласының үздігі» белгісінің иегері атанды.
- 2007ж. «Қазақстан дәрігерлерінің 3-ші съезіне» делегат болып барды.
- 2007ж. Қазақстан Республикасы бойынша шығатын «Қазақ жерінің зиялы азаматтары» атты кітабының 14-ші томына аты жазылды.
- Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің, облыстық денсаулық сақтау басқармасының Құрмет грамоталарымен марапатталды.

ДЕНСАУЛЫҚ – ЗОР БАЙЛЫҚ

ТӘУЕЛСІЗДІГІМІЗГЕ 30 жыл толды. Бұл көп мерзім бе, аз мерзім бе? Тарих үшін, әрине қас қағым сәт. Ал елдің дамуы тұрғысынан алғанда, бұл ұзақ уақыт. Дегенмен, еліміздің медицина саласы аяқтан тұрып қана қоймай, қарыштай даму кезеңінен өтті. Осы орайда денсаулықтың күзетшісіне айналған АҚСУ өңірінің медицина саласы да күрделі өзгерістерден өтіп, жемісті жетістіктерге жетті дегуге болады.

Өткен межеге қайта айналып оралсақ, сонау 1991 жылдарда медицина саласында адамдарды емдейтін жағдайдың тәуір болмағаны көптің есінде болар. Неге десең, дәл сол шақтарда дәрі-дәрмек жетіспей, медициналық құрал-жабдықтар деген жоқ болды. Денсаулық саласын қаржыландыру жағы да жақсы болмады. Дей тұрғанмен, біз осы жағдайлардан қалай шықтық? Елбасының «Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясы» деген

1990 жылы аудан бойынша жедел жәрдем көлігінің саны бесеу болса, 2004-2010 жылдарда тағы 26 көлікпен қамтамасыз етілді. 2010 жылы 2 Hyundai санитарлық автотранспорты және 1 IVECO реанимобиль алынып, өңір тұрғындары үшін қызмет көрсетуде.

Сонымен қатар 2000 жылы ауданға қарасты Сағабүйен, Арасан, Қопа, Еңбек, Ащыбулақ елді мекендеріндегі жабылып қалған медициналық ғимараттар сатып

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ АҚСУ МЕДИЦИНАСЫ

бағдарламасы болды. Ол 1997 жылы қабылданды. Міне, біздің экономиканың, соның ішінде медицина саласының дамығаны осы стратегиямен тікелей байланысты дегуге болады.

Қазір сол стратегияны алып, көз жүгіртпін оқысаңыз жасалған шаруалар мен онда осы уақытқа дейінгі көрсетілген жоспарлардың барлығы орындалғанын анық аңғарар едіңіз. Әрине, осы Стратегияны қабылдағанда, қаражат жоқ, жағдай қиын, экономика дағдарыста, мұны біреулер түсінді, біреулер түсінбеді, ал енді біреулер оған тіптен сенбеді де. Бірақ уақыт өте келе стратегияда жазылған құжаттар мен жоспарлардың барлығы да шын мәнісінде іске асты. Қаражат та сол құжатқа сәйкес жұмсалды. Тіпті, ел астанасының көшірілуі, оның одан ары қарайғы дамуы, тіпті басқа облыстарға локомотив болуы да Стратегияның, оны жасап шығарған, жүзеге асуын ұйымдастырған Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың арқасы деп айтуға болады.

«Қазақстан-2030» Стратегиясы аясында көптеген мемлекеттік бағдарламалар қабылданғанын білеміз. Соның ішінде медицина саласында 30 жылда бес жылдық алты бағдарлама қабылданды. Оның алғашқысы, 1997 жылы «Халық денсаулығы» деген бес жылға арналған бағдарлама. Мұндағы бірінші мақсат медицина саласын бір жүйеге түсіру болды. Одан кейінгі бес жылға арналып жасалған бағдарлама мақсаты – медицина саласын ары қарай дамыту, реформалау болды. Үшінші қабылданған бағдарлама «Саламатты Қазақстан» деп аталды. Осылайша, мемлекетіміздің уақытылы қабылдаған алты бірдей бағдарламаның арқасында медицина саласы осындай жетістікке жетті.

ТӘУЕЛСІЗДІК алған жылдары Ақсу аудандық денсаулық сақтау саласында көптеген оң өзгерістер болды. Мәселен,

алынып, қайта іске қосылды. Елбасы Н.Назарбаевтың «100 мектеп және 100 аурухана» бағдарламасы бойынша Матай ауылдық ауруханасы, Суықсай ауылдық емханасы, Қазақстан, Сағабүйен, Ақтоған, Егінсу ауылдарында жаңадан медициналық ғимараттар салынды. Мұнымен қоса Қызылағаш дәрігерлік амбулаториясының ғимаратына күрделі жөндеу жұмысы жүргізілді.

2007-2009 жылдар аралығында аудандық орталық ауруханасына күрделі құрылыс жұмыстары жүргізілсе, 2011 жылы Арасан, Жаңалық, Қаракөз, Сағабүйен, Көкжайдақ, Құрақсу, Көшкентал дәрігерлік амбулаторияларына, 2012 жылы Қызылту, 2013 жылы Кеңжыра, Есеболатов, Ақсу, Ойтоған дәрігерлік амбулаторияларына, 2014-2015 жылдарда аудандық орталық емханасына күрделі жөндеу жұмыстары жасалды.

2008 жылы ауруханаға облыс көлемінде телемедицина аппаратурасы қосылса, дәл осы жылы заман талабына сай жаңа үлгідегі медициналық құрал-жабдықтар алынып, нәтижесінде салмағы 500 граммнан 1000 граммға дейін туылған жеті бірдей шақалақ қатарға қосылды.

Ақсу ауданының кезекті жыл қорытындысына қатысқан сол кездегі әкім Серік Үмбетов, сонымен қатар ауданға арнайы жұмыс сапарымен келген Қазақстан Республикасының премьер министрі болған К.Масимов өңірдегі денсаулық сақтау саласы жұмысына жоғары бағаларын берді.

2008-2016 жылдары «Дипломмен ауылға» бағдарламасы бойынша 25 жас дәрігер, 43 орта буынды мамандар келді. Олардың бәрі де көтерме қаражатпен, тұрғын үйлермен қамтамасыз етілді.

Медицина қызметкерлерінің жұмысын жандандыруда жаңа технологиялармен қамтамасыз етілді. Бұл салаға бөлінер

қаржы көлемі де жыл сайын арта түсті. Осының арқасында халыққа қызмет көрсету сапасы өсіп, әлеуметтік маңызы бар аурулар көрсеткіші төмендеді. Жылдан жылға туу көрсеткіші жоғарылап, балалар бойынша өлім-жітім азайды. Аудан көлемінде жыл санап денсаулық сақтау саласының материалдық-техникалық базасы нығайтылып, арнайы бағдарлама бойынша жүйелі жұмыс жүргізілуде.

ДЕНІҢ САУ БОЛСА, ДӘУЛЕТ СОЛ

АУДАНЫҚ денсаулық сақтау саласының тарихына көз жүгіртсек, өңірде бірінші болып 1920 жылы Ақсу ауылында фельдшерлік пункт ашылды.

Ал, 1932-1933 жылдары 25 орындық аудандық аурухана ашылып, науқастарды емдеп, аудан көлемінде емдік профилактикалық жұмыстар атқарылды. Аурухана жанынан перзентхана ашылып, стационарлық жағдайда босануға мүмкіншілік туды. Сол тұста ауылдық жерлерде аурудың алдын алу шараларын өткізуге қосымша фельдшерлік-акушерлік пункттер ашылды. 1937-1938 жылдарда Ақсу ауданында денсаулық сақтау бөлімі құрылып, оның басшысы алғашқыда С.Аманбаев болса, одан кейінгі жылдарда С.Кикимов басқарды. 1959 жылдан бастап ауданға Н.Шарипов, Т.Закарин, И.Абсатқарова сынды дәрігерлердің жаңа толқыны келді. Сонымен қатар осы кезеңде ел игілігі үшін рентген, физиотерапевтік кабинеттер мен зертхана ашылды. Мұнымен қоса туберкулезге қарсы ем қолданытын диспансер пайдалануға берілді. Оның басшысы болып Н.Шарипов сайланды. Басшының белсенді араласуымен рентген-флюорографиялық қондырғы орнатылды. Ең алғашқы рентгенолог болып Ю.Маслов, одан кейін бұл салада Б.Имашев қызмет атқарды.

1964 жылдан аудан орталығы Ақсу ауылынан Жансүгіров кентіне көшірілуіне орай 50 орындық аудандық орталық ауруханасы ашылды. 1965 жылдан бастап қосымша бөлінген ғимараттар есебінен аурухана 75 төсектік орынға, 1967 жылдан 100 орындыққа кеңейтілді. Бұл тұстарда бас дәрігер қызметін Т.Закарин атқарды. Мұнан кейін басшылық орынға М.Кенжебаев тағайындалды. Бұдан соң Н.Ечин, Т.Амирсандин, И.Мырзашев, Г.Кертаева, А.Жұмагельдин басқарса, 2015 жылдан басшылық қызметке А.Балтабаев келді.

Айта кетейік, әр жылдарда басқарған басшылар тұсында аудандық денсаулық сақтау саласының жұмысы ақсап қалмады, керісінше, алға жылжыды. Мәселен, Т.Амирсандиннің кезінде орталық емхана ғимараты салынды. Ауданға жас маман дәрігерлер келіп, жұмыс атқарды. Орталық ауруханада жансақтау бөлімі ашылып, меңгерушісі болып реанима-

толог Т.Керімбаев тағайындалды. Ал, И.Мырзашев басқарған кезең денсаулық сақтау саласында өте ауыр жыл болды. Үнемдеу жағдайына байланысты бірталай штат қысқартылып, ауруханаларда дәрі-дәрмек, тамақ тапшылығы орын алды. Тіпті, дәрігерлер 6-7 ай бойы жалақы алмады Соған қарамастан медицина қызметкерлері ойдағыдай халыққа қызмет көрсетті. И.Мырзашевтың басқаруымен аурухана ауласы көгалдандырылып, жеке су құбыры орнатылды. Сондай-ақ, күрделі жөндеу жұмыстары да жүргізілді.

Сол бір қиын кезеңдерде ауданның медицина саласында елеулі еңбек етіп, халықтың саулығы үшін тер төккен дәрігерлер баршылық. Атап айтсақ, Т.Асанов, К.Нұрмұханбетова, Б.Бимолдина, Б.Раимов, К.Тлеуқенов, Б.Имашев, Б.Құрақбаев, Г.Самарханова, Р.Рахимбекова, Ф.Мукашева, Д.Станова, И.Ечина, Г.Қалдыбаева, Г.Кузбаева, А.Бакова, Ж.Тарғын, А.Кемпірова тағы басқалар. Осы орайда ауданның денсаулық сақтау саласына сүбелі үлестерін қосып, жемісті еңбек етіп жүрген медицина ардагерлері есімдерін де айтпай кетпеске болмас. Олар: А.Жумагельдин, М.Мадалимова, А.Нұрғазина, Г.Нұрмағамбетова, З.Нағашбекова, Т.Баулыбаев, С.Фазылжанова, Ф.Мейірманова, Б.Сабырбаева, Н.Төлеуболатова, К.Рахимова, В.Есімханова.

«Денің сау болса, дәулет сол», – дейді бабаларымыз. Ал Ұлы дәрігер Гиппократ: «Медицина шындығында өнер атаулының ішіндегі ең игісі» деген болатын. Расында адам жанына арашашы болғаннан артық игілік жоқ. Антына адалдық танытып, күн сайын ерлікке тең іс атқарып жүрген аудан дәрігерлерінің бұл еңбектері еленбей қалған жоқ. Күн демей, түн демей, халық денсаулығын жақсарту жолында тер төгіп жүрген аудандағы абзал жандардың біразы денсаулық сақтау саласының үздігі атанды. Бұлар кімдер еді? Олар: Ә.Жұмагельдин, И.Мырзашев, Қ.Нұрмұханбетова, А.Закарин, Г.Кертаева, Ж.Қахарманов, Р.Тәженова, У.Ахметов, Ш.Бактаева, М.Мадалимова. Мұнымен қатар аурухана ұжымында Г.Нұрмағамбетова, М.Мадалимова, Д.Иманғалиева, А.Нұрғазина және Е.Бижиғитовтер «Алтын дәрігер» медалінің иегері атанды. Сонымен қатар Б.Құрымбай, А.Оралбекова, Д.Ахметова, А.Жайнарбекова, С.Иманғалиев, Ш.Бактаева, Б.Сағымбекова, Г.Садықова, А.Кожажметова, С.Баталов, Д.Иманжанов, Н.Төлеуболатова, Б.Сейтқожанова, З.Нағашбекова, А.Смағұлова, Б.Жоланчиев, К.Данабатыров, К.Қырықбаев, А.Адиманова, Б.Үгітбекұлы секілді білікті де білімді дәрігерлер де марапаттан қалыс қалмады.

Тәуелсіздіктің 30 жылдығы ішінде денсаулық сақтау саласының жандануы жолында жас мамандардың да қосып келетіні

үлесі зор-ақ. Аудандық ауруханада да халық денсаулығын жақсартуда еңбектерін сарп етіп келетін жас дәрігерлер баршылық. Атап айтқанда, З.Досымбекқызы, Ж.Есжанов, Ш.Нуруллаев, Ж.Ахметбекова, Д.Муканова, К. Найманбек, А.Абибулаева, Б.Сәбитұлы, Д.Садиева, Г.Болатова, М.Жұмабек, С.Адалбекұлы, М.Саудаев, А.Құрманхан.

ДАМУ ЖОЛЫНДА

БҮГІНДЕ аудандық ауруханасының бөлімшелері мен емхана кабинеттері, ауылдық емханалардың барлығы дерлік компьютерлермен жабдықталып, орталық ғаламторға қосылды. Сонымен бірге техникалық база да жаңартылды. Барлық ауылдық амбулатория жаңа медициналық автокөліктермен қамтамасыз етілді. Науқастардың облыс және институт мамандарынан сапалы кеңейтілген кеңес алу үшін арнайы телемедицина жұмыс істейді. Емханада УЗИ, ФГДС тексерістері жүргізіліп, 1-17 жас аралығындағы балалар мен жүкті әйелдерге, йод және темір тапшылығына қарсы дәрілер мемлекет тарапынан тегін беріліп келеді. Мұнымен қоса жүрек-қантамыры сырқаты бар науқастар үшін 50 пайыздық жеңілдікпен дәрілер беріледі. Жыл сайын 1-17 жас

аралындағы балалар, жүрек-қантамыр ауруымен ауыратындар, емшек безімен жатыр мойын ісігі ауруының алдын алу үшін арнайы тексерістер өткізіліп отырады.

Тағы бір тілге тиек етерлік дүние орталық ауруханаға заманауи мамонграфиялық және флюорографиялық «AR-Mammo», 12ФК1 «Флюарком» рентген аппараттары, біраз құрылғылар алынып, орнатылды. Электрондық медициналық құжаттар бойынша емханада арнайы бұрыш ашылып, тұрғындарға «EGOV» порталын толықтай түсіндіру жұмыстары атқарылуда. Жоспарланған бағдарламамен медицина саласына бөлінген қаржы ауқымы жылдан-жылға көбейіп, материалдық-техникалық базасы жақсы нығайды, жаңа технологиялар кеңінен енгізілді. Елді мекендерде жабылып қалған медициналық орындар қайта іске қосылды. Мемлекеттік «100 аурухана және 100 мектеп» бағдарламасы іске асуда.

Ел ішіндегі коронавирустың өршуіне байланысты ауруханада арнайы сүзгі кабинеті ашылды. Осы дерттен емделіп шыққан науқастар үшін күндізгі бөлімде 5 науқасты оңалтуға жағдай жасалды. Жаңа медициналық жабдықтармен қамтамасыз етіліп, науқастарға барынша қызмет көрсетілуде.

Өздеріңіз жақсы білетіндей, елімізде Денсаулық сақтаудың бірыңғай ұлттық жүйесі енгізілді. Бұл халыққа жасалынып жатқан үлкен көмек, сонымен қатар тікелей Мемлекет басшысының бақылауында тұрған бағдарлама. Ал, бағдарлама – еліміздің медицина саласындағы ең ірі бағдарламалардың бірі болып табылады. Бұл жүйенің ерекшелігі науқас өзі таңдаған ауруханасына, дәрігеріне қаралуға құқылы. Жоспарлы жататын науқастар порталға тіркелу арқылы облыстық, республикалық ауруханаларға орын алып, тиісті уақытта жатып емделе алады.

Бағдарламаны орындау мақсатында үкімет ұзақ мерзімге қыруар қаржы бөлді. Медицина қызметкерлерінің жалақысын көтерді. Мамандығын жетілдіруге жақын және алыс елдердің тәжірибесін игеруге мүмкіндіктер ашылды. Бүгінгі таңда аудан медицинасының жетістігі көп. Мына COVID-19 пандемиясына байланысты медицина саласына және қызметкерлерге көп қаржы бөлініп, ZOOM, Vebinar сияқты қашықтықтан сан түрлі тәжірибе алмасу деректері өткізілуде.

Соңғы жылда елімізде енгізілген міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесі бойынша да ауданда біраз жұмыс атқарылуда.

МӨМС жүйесі – теңдесі жоқ нағыз демократиялық шешім деп айтуға негізі бар. Осы себепті жылдар бойы қаржы тапшылығынан шешілмеген мәселелер мен медицина мекемелерінің материалдық проблемалары, халық денсаулығын жақсартудағы бұрын қолжетімсіз болған дүниелердің түйіні тарқатылды.

ҚАЗІР Ақсу ауданында халыққа қалтқысыз қызмет көрсетіп отырған 41 мекеме бар. Оның ішінде: 1 аудандық аурухана; 2 ауылдық аурухана (Қапал 25 орын, Матай 20 орын); 14 дәрігерлік амбулатория; 24 медициналық пункт.

Өңір бойынша барлығы 195 төсекті тәуелсіз стационар және 125 төсектік күндізгі стационар бар. Жалпы, аудандық ауруханада 738 адам жұмыс істейді, оның 73-і дәрігер, 351-і орта буынды медбикелер.

2021 жылдың 27 қыркүйектегі 365-ші бұйырғымен Ақсу аудандық орталық ауруханасының директорлық лауазымына Мықтыбаева Салтанат Жексембекқызы тағайындалды. Медицинада өзіндік қолтаңбасы, айрықша орны бар білікті дәрігердің басқаруымен Ақсу аудандық ауруханасы одан әрі жандана берері сөзсіз.

Аудан аймағында ат төбеліндей болып, халыққа қалтқысыз адал қызмет етіп келетін ақ халатты абзал жандарға алғыстан басқа айтар жоқ.

БІЗДІҢ СҮЙІКТІ ДӘРІГЕР

ӨМІРДЕ ТАҒДЫРЫНЫҢ ӨЗІ-АҚ КІТАП БОЛЫП ЖАЗЫЛУҒА ЛАЙЫҚТЫ, ҚАЙТАЛАНБАС ДАРА ТҰЛҒАЛАР БОЛАДЫ ЕМЕС ПЕ. СОЛАРДЫҢ БІРІ – ҚЫРЫҚ ЖЫЛДАН АСТАМ УАҚЫТ АУЫЛ МЕДИЦИНАСЫНЫҢ ДАМУЫНА СҮБЕЛІ ҮЛЕС ҚОСҚАН, АҚСУ АУДАНЫНЫҢ ТУМАСЫ, ДӘРІГЕР-ХИРУРГ БЕКБАЙ ҚҰРАҚБАЕВ.

ХАЛЫҚТЫҢ АЛҒЫСЫНАН АРТЫҚ МАРАПАТ ЖОҚ

Бар өмірін медицинаға, соның ішінде хирургия саласына сарпыған ағамыз сөзінің басында «Бұл, алғаш рет сұхбат беру сәтім» деп айтқанымен, екеуарадағы әңгімеде өткен күндердің естеліктерін тегіп салды.

Ақын Сара ауылында туған бала Бекбай 1967 жылы Мамания мектебін бітіріп, бірден Алматы қаласындағы С.Асфендияров атындағы медицина институтына түседі. Бұл оқу орнында жеті жыл білім алып, жолдамамен Талдықорған қаласына жіберіледі. Мұнда бір жылға тарта уақыт хирург болып еңбек етеді. Одан кейінгі қырық үш жылдық еңбек өтілі Ақсу аудандық орталық ауруханасының хирургия бөлімімен байланысты. Осы жерде тұрақтап қалып, зейнеткерлікке шыққанша дәрігер-хирург болып жұмыс істеді.

– Еңбек кітапшамда бір ғана жазу бар: «Ақсу ауданының ауруханасына хирург болып қабылданды, зейнеткерлікке шықты» деген. Маған дейін, мен келген жылдарда, кейінгі келгендердің талайы басқа жаққа ауысып, енді бірі өмірден озды. Солардың ішіндегі бір жерде тұрақтап жұмыс істеген мен ғана екенмін. Мұның өзі мақтаным емей не?!

Ал енді, дәрігерлік жолды таңдауымның сан түрлі себебін айтуға болады. Біздің бала кезімізде ауылдық жерде медицина деген аса дамымаған еді ғой. Бір ауылда бір дәрігер дегендей. Үйдегі үлкен кісілер, ауылдағы қарт адамдар ауырып-сырқағанда соған қол ұшын берсем деген ойым болса керек. Осылайша медицина

әлеміне сүңгіп кеттік.

Ата-анам шаруа адамдары болды. Әкем – Бекбол жылдар бойы совхоздың қойын баққан қойшы болса, шешем – Сара, қызылша алқабында еңбек етті. Отбасында тоғыз бала болдық. Соның ішінде екеуіміз медицинаны таңдадық. Бірден жақсы хирург болып топ ете қалмадым. Жас маман ретінде мені жетелеп, жол көрсеткен, хирургияның қыры мен сырына қанықтырған хирургтар болды. Атап айтсам: Бидахмет Имашев, Жеңіс Жеңсебаев, Тілеуберген Ералин. Осы азаматтармен етене жұмыс жасай жүріп, көп дүниені үйрендім. Аттары ел ішіне мәлім хирургтердің үлкені Бидахмет Имашев болса, соңы болып аудандық ауруханаға мен келдім. Бүгінде үшеуі де о дүниелік болды. Олардың есімдері мәңгі жадымда сақталып қалды, – деп ағынан жарылды Бекбай аға.

Қырық үш жылдық еңбек өтілінде бірнеше басшының көзін көрген дәрігердің бұл туралы да айтары аз емес.

– Аурухананың алғаш табалдырығын аттаған жылда бас дәрігер М.Кенжебаев болды. Өте тамаша, жүрегі жылы адам еді. Одан кейін басы болып Н.Ечин келді. Мұнан соң Т.Амирсанін, И.Мырзашев тағы басқа да басылармен қызметтес болдым. Олардың бәрі қал-қадірінше аурухананың жандануына үлестерін қосты, – деген ағамыз хирургия саласы жайында, хирург болудың жауапкершілігі туралы да әңгімеледі.

– Біз кеңес дәуірін көріп, сол шақта

білім алып, еңбек еткен ұрпақтың жалғасымыз. Ол тұста бүгіндей құрал-жабдықтар жоқ еді. Қолымызда бары рентген аппаратурасы ғана. Ал, әрбір аурудың өзіндік картинасы мен клиникасы болады. Сондықтан келген науқастың диагнозын кітапта қалай жазылды, институтта оқығанымызды, пайдалана отырып, колмен сипап, көзбен көріп білетін едік. Ал, қазіргі мамандар медицинаның дамыған заманында жұмыс істеп жатыр ғой. Бір диагнозды анықтауда бірнеше аппараттың көмегіне жүгінеді. Бұл да Тәуелсіздіктің берген жемісі деуге болады.

Хирург болу жұмыста кешкі алтыға дейін ғана жалғасатын кәсіп емес, ол күні-түні жұмыста болу деген сөз. Бұл мамандық жолында түрлі жайттардың себепшісі болдым. Оның арасында есте қалған оқиғалар да аз емес. Соның бірін айтсам, үйінде көп уақыт жатып қалған науқасқа ота жасау керек болды. Іші ауырса да апта бойы қазақи ем жасап қана жүре берген. Ауруханаға түскенде жағдайы өте ауыр халде болды. Соқырішек деген диагнозбен жедел түрде ота жасалды. Яғни, соқырішегі жарылып, іші іріңге толып қалған. Ішкі құрылысын тазалап, жуып-шайып, өйтеуір аман алып қалдық.

бір шәкірті Айбек Нұрахметов қазір Нұр-Сұлтан қаласында қызмет етіп жүр. Ол да еліміздің денсаулық сақтау саласына еңбегін сіңіріп келетін мықты хирургтердің бірі.

– Қазір еліміздегі медицинаның қай саласын алып қарасаң ілгері жылжу бар. Жас мамандардың білімін жетілдіруде шетелге барып біліктіліктерін арттыруға да зор мүмкіндік берілуде. Тәуелсіздіктің отыз жылы ішінде біз бар арман-мақсаттарымызды тоғыстыра біліп, болашаққа тың серпінмен қадам басып келеміз деуге болады, – дейді ақсулық дәрігер.

Өнегелі өмірінде Бекбай аға жары Розамен бірге 4 бала тәрбиелеп өсірді. Кенжесі – Еділ Құрақбаев әке ізмен жүріп, медицинаны таңдады. Қазір Алматы қаласындағы ауруханалардың бірінде анестезиолог-реватолог болып еңбек етуде.

– Мені нағыз дәрігер қылған – өмір сабақтары. Мүмкіндігінше бар білгенімді, білімімді беруге тырыстым. Ал енді мен үшін өмірдегі басты марапат – өз науқастарымды дені сау және бақытты қалпында көру болды. Өзім бір кездерде көмек берген адамдарды кездестіргенде бойымды қандай қуаныш сезімі билейтіндігін көрсенің! Есімдерін білме

Осындай сәттерде ұтымды пайдаланған әр секунд адам жанының арашасы бола алады. Егер сәл кешігетін болсақ, бір адам өмірімен қоштасуы ықтимал.

Әңгіме барысында ағамыз ізін қуған шәкірттер туралы да айтты. Соның бірі Ақсу аудандық орталық ауруханасы бас дәрігерінің емдеу ісі жөніндегі орынбасары Байқадам Болатұлы. Тәлімгердің сөзінше, ол айтқанды бірден қағып алып, нәтиже шығаратын, хирургияның қыр-сырына терең үңілген мамандардың бірі болды. Тағы

геніммен, олармен кездесіп қатып жатсам өздерінің алғыстарын білдіріп жатады, – деген Бекбай Құрақбаев хирургияға сіңірген қырық жылдан астам уақыттағы еңбектің өтемі кеудеге тағылған медаль яки орден алумен өлшенбейтіндігін, халықтың алғысынан артық марапат жоқ екенін айтты, сөзінің нүктесін қойды.

Өмірін адам жанының арашасы болудағы игі іске арнап, халыққа қалтқысыз қызмет ете білген абзал жан Бекбай Құрақбаевтың еңбегі бүгінгі жастарға үлгі.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

С 16 ДЕКАБРЯ 1991 ГОДА НАЧИНАЕТСЯ ОТСЧЕТ НОВОГО СУВЕРЕННОГО КАЗАХСТАНА. ИМЕННО В ЭТОТ ДЕНЬ ВЕРХОВНЫМ СОВЕТОМ СТРАНЫ БЫЛ ПРИНЯТ КОНСТИТУЦИОННЫЙ ЗАКОН «О ГОСУДАРСТВЕННОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН». ДЛЯ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА ЭТА ДАТА – ГЛАВНЫЙ И ЕДИНСТВЕННЫЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ПРАЗДНИКОМ, ВОПЛОЩАЮЩИЙ В СЕБЕ ДУХ ЕДИНСТВА И СВОБОДЫ.

Провозгласив свою независимость 30 лет назад, Казахстан прошел тернистый путь крупномасштабных государственных преобразований, в успешность которых достаточно сложно было поверить на момент прекращения существования Союза Советских Социалистических Республик.

Однако сегодня мы живем в стране, сумевшей на момент распада Советского Союза преобразовать существовавшую систему экономики и успешно интегрироваться в мировое экономическое пространство. В стране, занявшей лидирующие позиции по привлечению иностранных инвестиций среди государств СНГ и Восточной Европы. В стране, которая провела существенные реформы в социальной и пенсионной сферах.

В рамках мировой истории тридцать лет – период не столь значительный, однако для отдельных стран – это целая эпоха с важными переменами, масштабными реформами и достижениями. Как отметил глава государства, Касым-Жомарт Токаев: «Для Казахстана – страны с богатой историей и глубокими корнями – нет большей ценности. Это самое драгоценное сокровище, самое сокровенное достояние. Поэтому мы дорожим Независимостью, о которой мечтали наши предки. Суверенитет – это бесценное благо, которым обладает не каждый народ».

Безусловно, наряду с проводимыми реформами в стране, все еще остается ряд вызовов, решение которых необходимо для укрепления Независимости Казахстана. К примеру, вопросы дисбаланса инфраструктуры, освоения земли, производительности мощностей между центром, областями и регионами; ускорение перехода от сырьевой экономики к «зеленой» и инновационной; реализация потенциала в торгово-экономических представительствах и междуна-

родных проектах. Казахстан считается региональным лидером с весьма амбициозными планами, которые, однако, при эффективных действиях и мерах, позволят стране войти в десятку государств с наиболее конкурентоспособной экономикой.

Важнейшие преобразовательные процессы Казахстана наглядно отражены в трех этапах модернизации страны, прошедших за годы независимости. Первая модернизация берет начало с момента становления нового государства, перехода от плановой экономики к рыночной, развития политической и экономической системы. Вторая модернизация включает в себя период принятия «Стратегии-2030» и стратегического решения создания новой столицы, сопровождающиеся экономическим ростом и уровнем ВВП на душу населения в 1200 долларов. Сейчас мы находимся на этапе третьей модернизации, которая охватывает пять приоритетных задач: технологическая модернизация; кардинальные улучшения и расширение бизнеса-среды; макроэкономическая стабильность; улучшение качества человеческого капитала; институциональные преобразования, безопасность и борьба с коррупцией.

Как было объявлено Президентом, нынешний год был призван пройти «под знаком экономических и политических реформ, цифровизации, защиты прав детей и инвалидов, решения проблем экологии», без некоего традиционных форматов акций и пафосных мероприятий, приуроченных к масштабным событиям. Такое своевременное решение позволяет взглянуть на исторически ключевую дату с идеологической точки зрения, когда важны конкретные действия и реализация значимых проектов.

Одним из таких проектов, ставшим на сегодняшний день

своеобразным глобальным трендом, является цифровизация. Цифровизация затрагивает все сферы нашей жизни, что, так или иначе, приводит к изменениям в условиях и содержании труда и требованиям к навыкам и компетенции работников. В свою очередь, это влияет на требования к качественно новым методам и результатам обучения в вузах. Образование сегодня ставит перед собой задачу подготовки конкурентоспособной личности с универсальными познаниями, применимыми в различных условиях. И если традиционные методы просвещения не всегда могут удовлетворить данный запрос, то новые и эффективные инструментари, применимые в образовательном процессе XXI века позволяют решить эту задачу довольно просто.

В условиях пандемии, сложившейся сегодня в мире, информационно-коммуникационные технологии и мониторинг образовательного процесса оказались в фокусе различных исследований. Так, одним из главных показателей развития информационной образовательной среды называют качество, доступность электронного обучения, адаптивность, интеграция и полномасштабная интерактивность. При этом, в силу многообразия учебных планов, методов и приемов обучения, система мониторинга качества учебного процесса может быть разной для конкретных образовательных учреждений, однако некоторые ее фундаментальные принципы должны иметь общую основу.

Сама по себе любая система контроля качества представляет собой комплекс нормативных документов, определяющих приемы, способы и методы работы всех участников процесса. В идеале такая система должна удовлетворять потребности не только студентов и преподавателей, но и учитывает спрос со

стороны будущих работодателей и рынка труда. И одной из первостепенных задач на сегодня является решение сложившейся проблемы по разработке качественной системы мониторинга образовательного процесса. Системы, которая позволит не только контролировать деятельность определенного образовательного учреждения, но и определять направление ее развития в целом; помогать участникам процесса находить оптимальные пути развития; обосновывать и разрабатывать новые учебные программы, направления исследований, методы и методики; своевременно контролировать и корректировать уровень знаний, приобретаемых студентами; развивать у студентов как личностные, так и профессиональные компетенции.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби создал свой центр ситуационного управления (ЦСУ). ЦСУ представляет собой комплекс программ, направленных на автоматизацию и управления различных бизнес-процессов вуза. Производит динамический и многомерный анализ исторических и текущих данных, анализ тенденций, моделирование и прогнозирование результатов различных управленческих решений. ЦСУ затрагивает всю управленческую вертикаль: корпоративную отчетность, финансово-экономическое планирование и стратегическое планирование. Благодаря интеграции данных центра с облачной платформой Power BI вузом была построена информационно-аналитическая система (ИАС) в контуре корпоративной информационной системы (КИС) КазНУ. Такая разработка позволила создать объединенную систему извлечения данных из различных источников КИС, их преобразование и выгрузку в хранилище для эффективного восприятия потре-

бителями оперативного и интеллектуального анализа данных.

ЦСУ – это своеобразный высокоэффективный инструмент поддержки принятия стратегических, тактических и оперативных управленческих решений на основе наглядного и оперативного предоставления всей необходимой совокупности данных пользователям, ответственным за анализ состояния дел и принятие управленческих решений.

Созданная в КазНУ корпоративная информационная система управления вузом позволяет системно развивать каждое направление его деятельности и организовывать работы по созданию и сопровождению программных разработок сотрудниками информационных подразделений университета.

В год обретения страной своей независимости Казахский национальный университет им. аль-Фараби уже прошел полувековой путь своего становления и планомерного развития. 16 декабря 1991 года стал поворотным моментом как в жизни целого народа, так и в жизни вуза, так как новое время и новая страна диктовали новый, инновационный вектор развития для флагамена отечественного высшего образования. КазНУ выбрал путь последовательного продвижения в мировую систему и перехода на международные стандарты подготовки специалистов, чему сегодня свидетельствуют достижения на мировой образовательной арене. К 30-летию рубежу для Казахстана в качестве суверенного государства, КазНУ пришел со своими достижениями в покорении новых высот, став современным университетом мирового уровня с крупнейшим научно-образовательным и исследовательским центром в центральноазиатском регионе, генерирующим прогрессивные знания, идеи и технологии.

Е. ИШАНОВ
докторант 2 курса кафедры
Педагогика и образовательного менеджмента
КазНУ им. аль-Фараби
А. МАГАУОВА,
доктор педагогических наук, профессор.

ПРОБЛЕМА

НОВЫЕ СИНТЕТИЧЕСКИЕ НАРКОТИКИ

ИСТОРИЯ УПОТРЕБЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕКОМ ВЕЩЕСТВ, ИЗМЕНЯЮЩИХ СОЗНАНИЕ, НАСЧИТЫВАЕТ НЕ ОДНО ТЫСЯЧЕЛЕНИЕ. ПЕРВЫЕ УПОМИНАНИЯ ОБ УПОТРЕБЛЕНИИ НАРКОТИКОВ МОЖНО НАЙТИ ЕЩЕ В ШУМЕРСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ, ПРИМЕРНО ЗА 5 ТЫСЯЧ ЛЕТ ДО НАШЕЙ ЭРЫ. В ПИСЬМЕННЫХ ИСТОЧНИКАХ ТОГО ПЕРИОДА БЫЛИ ЗАПИСИ О ПРИГОТОВЛЕНИИ И УПОТРЕБЛЕНИИ ОПИУМА – ЗАСОХШЕГО СОКА РАСТЕНИЙ МАКА.

С развитием человеческой цивилизации стали возникать и новые виды наркотиков, а торговля наркотическими веществами, хоть и является незаконной, однако, наряду с торговлей оружием и людьми, остается наиболее прибыльным видом бизнеса в мире. Особую опасность

представляют собой новые психоактивные вещества (НПВ) или, как их еще называют, новые синтетические наркотики. Слово «новые» в названии указывает на недавнее появление их на рынке. Это вещества, получаемые синтетическим путем, причем их производство зачастую является несложным и малоза-

тратным. К сожалению, продажи новых синтетических наркотиков растут и в Казахстане. Свой отрицательный вклад внесло и развитие интернета: ссылки на интернет-магазины, торгующие синтетическими наркотиками, регулярно появляются на стенах домов, во дворах. Употребление НПВ вызывает большие

проблемы со здоровьем, это могут быть судорожные припадки, острые психозы, сердечный приступ, агрессивность и, конечно, раннее развитие зависимости. Привыкание и зависимость от наркотика может возникнуть уже после первого приема. Имеются данные о случаях экстренной госпитализации и внезапной

смерти, связанных с синтетическими наркотиками. Особую тревогу вызывает то, что основными потребителями «синтетики» является молодежь. Со временем наркозависимые люди, чтобы найти деньги на наркотик, становятся и распространителями, так называемыми «закладчиками». В Республике Казахстан уголовная ответственность за распространение наркотиков составляет до двадцати пяти лет лишения свободы.

И. ЦОЙ,
эксперт ИСЭ по
Алматинской области.

Бейсенбі - Четверг, 23 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.25, 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.00, 00.50 AQPAPAT
07.00 TANSHOLPAN
10.10, 18.00 Т/х «Дениз»
12.00, 21.30 Т/х «Қара таңба»
13.10 «Қузуқ екен...»
14.00 «Теледәрігер»
15.15 «Жан жылуы»
15.40 «Menin Qazaqstanym»
16.05 «Көңіл толқыны»
17.15 «Қузуқ екен...»
20.35 «Ashyq alan»
21.30 «Домалақ ана»
22.30 «Өмір ызғары»
23.30 «Жарқын жүздесу»
00.20 «Parasat maidany»
01.25 «Menin Qazaqstanym»
01.45 «Ashyq alan»
02.35 «Теледәрігер»

ХАБАР

05.00, 01.00 ҚР Өнұраны
05.00 Российский сериал
07.00 «Таңғы хабар»
10.00 «Неудержимые-3»
12.00 Әсем әуен
13.00 «Шайқалған шаңырақ»
15.00 «Большая неделя»
15.50 Итоги развития Акмолинской области к 30- летию Независимости: Инвестиционные и Туристические возможности
16.05 Российский телесериал
18.00 «Данни цепной пес»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Мәжіліс.кз»
21.00 Итоги дня
21.30 «Дала battle- 2»
22.30 Сериал «Барыс»
23.30 «ЕЛКИ-3»

АСТАНА

06.00 «Белгісіз жан»
07.00 М/с «Маша и медведь»
09.20, 22.00 «Қарындасым қарлығашым»
11.10 «Қызым»
12.20, 00.00 «Жауынгер»
14.00 «Айтарым бар»
15.00 «Nur Otan»
16.30 «Ханзада Ли Сон»
18.00 «Фазилет ханым»
20.00, 03.40 Astana times
21.00 «Әйел тағдыры-2»
02.10 «Біреудің есебінен» деректі драма
02.10 «Сулеймен султан»
02.10 «1001 түн»
04.30 «Ұздік әзілдер»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Жить здорово»
07.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
08.00 «Доброе утро, Казахстан!»
09.00 «Пусть говорят»
10.10 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
11.10 «Семейный дом»
13.10 «На самом деле»
14.15 «112»
14.30 «QOSLIKE»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «KÖREMİZ»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.40 «Крепкие орешки»
23.45 «Женская версия. Такси зеленый огонек»
01.00 «Вертинский»
01.55 «112»
02.10 «Басты жаңалықтар»
02.40 «Қарлығаш ұя салғанда»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05 «КТК» қоржынынан
07.40 Кешкі жаңалықтар
08.10 «Журналист»
10.00 «НОВОСТИ»
10.40 «Было дело»

Жексенбі - Воскресенье, 26 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.30 «Талағай»
07.00 «Әлемнің алып шаһарлары» деректі фильм
08.00 AQSAYYT
08.20 Сағындырған өндер ай
09.20 Т. Төреалінің концерті
10.00, 18.00 Т/х «Дениз»
12.00 Т. Төреалінің концерті
14.00 Республикалық ақындар айтысы
16.15 Әзіл әлемі
17.20 Тәуелсіздік Тәуекелдері
20.00 Арта
20.50 Көңілді тапқырлар аланы
22.30 Т/х «Өмір ызғары»
23.30 Көңілаһар
00.10 Фильм «Дәм айдаған тағдыр»
02.20 Апта
03.10 «Тәуелсіздік тәуекелдері»

ХАБАР

05.00, 16.00 Российкий сериал
07.00 «Самопознание»

Жұма - Пятница, 24 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 Д/ф «Ауылдастар»
06.25, 13.00, 17.00, 20.00, 02.20 Aqparat
07.00 «TANSHOLPAN»
10.10 Телехикая «Дениз»
12.00, 21.30 «Домалақ ана»
13.10, 17.15 «Қызық екен...»
14.00 «Теледәрігер»
15.15 «Заң және біз»
15.45 «Жұлдыздар аққан жыл» арнайы жоба
16.05 Көңіл толқыны
20.35, 02.55 «Ашық алаң»
22.30 Т/х «Өмір ызғары»
00.20 «Қазақстан дауысы»

ХАБАР

05.00, 16.05 Российский сериал
07.00 «Таңғы хабар»
10.00 Мегахит «Данни цепной пес»
12.00 Әсем әуен
13.00 «Шалқайған шаңырақ»
15.00 «Бүгін». Тікелей эфир
15.50 Итоги развития Акмолинской области к 30-летию Независимости
18.00 Мегахит «Мерзлая земля»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.30 «Үкімет». Премьера!
21.00 Итоги дня
21.30 «Дала Battle-2»
22.30 Т/х «Барыс»
23.30 Вечер профессионально-го бокса. Прямая трансляция из Москвы

АСТАНА

06.00 Т/х «Белгісіз Жан»
07.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.30, 22.00 «Қарындасым, қарлығашым»
11.10 Т/х «Қызым»
12.20, 00.00 Т/х «Жауынгер»
14.00 Курс на прорыв: 5 реформ Елбасы
15.00 «Nur Otan»: ясные цели и конкретные дела!
16.30 Т/х «Ханзада Ли Сон»
18.00 «Фазилет ханым»
20.00, 03.40 «Астана times»
21.00 Т/х «Әйел тағдыры-2»
02.20 «1001 түн»
04.30 «Ұздік әзілдер»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Жить здорово»
07.00 «Қайырлы таң -Қазақстан»
08.00 «Доброе утро-Казахстан»
09.00 «Пусть говорят»
10.10 Сериал «Женская версия. Знак совы»
11.10 Сериал «Семейный дом»
13.05 «Жди меня Казахстан»
14.15, 02.45 «112». Прямой эфир
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.45 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Көреміз»
20.00 «Главные новости»
20.40 «Поле чудес»
22.00 Сериал «Дорогая»
01.45 Мужское-Женское
02.25 «Басты жаңалықтар»
02.50 Паутина
03.35 Әйел сыры

КТК

07.05 «КТК қоржынынан»
07.30 Кешкі жаңалықтар
08.00 Т/х «Журналист»
09.50 Новости
10.40 «Было дело»

ЕВРАЗИЯ

20.45 Аялы алқалы
21.00 «Әйел тағдыры-2» т/х
01.25 «Сулеймен султан» т/х
02.10 «1001 түн» т/х
03.40 «Ұздік әзілдер»

КТК

07.05 «Аңсайды жаным»
08.00, 04.00 Мерекелік концерт

Сенбі - Суббота, 25 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.30 Aqparat
07.05 «Сырлы сахна»
07.35, 02.15 «Әйел әлемі»
08.10 «Киелі Қазақстан»
08.35 Өндер мен жылдар
10.00, 18.00 Т/х «Дениз»
12.00, 20.40 «Қазақстан дауысы»
14.00 Республикалық ақындар айтысы
16.15 Әзіл әлемі
20.00, 01.35 «Мәселе»
22.30-23.30 «Өмір ызғары»
23.00 Қазақстан дауысы
00.00 «Келін, саған айтамын-2»
02.50 Киелі Қазақстан

ХАБАР

05.00 Российский сериал
07.00 «Өзін-өзі тану»
07.15 «Противостояние»
09.00 «Tangyfresh»
10.00 XXI ғасыр көшбасшысы
11.00 «Девушка Джигит»
13.00 «Пәленшеевтер»
18.00 Мегахит
20.00 «Отызжылдыной-толғауы»
21.00 Ақпаратарнасы «7 күн»
22.00 «Qazaq. История золотого человека»
00.00 «Хабарлас»

АСТАНА

06.00 Белгісізжан
07.00 М/ф «Маша и Медведь»
09.20, 22.00 «Қарындасым, қарлығашым»
11.00, 21.00 Т/х «Әйел тағдыры-2»
12.00, 23.30 Т/х «Жауынгер»
13.30 «Семейное счастье»
18.00 Т/х «Фазилетханым»
20.00 «Астана кешікөңілді»
01.00 Bas Times
02.00 «1001 түн»
03.30 «Q» travel
04.30 «KazNet»
05.30 «Сырты бүгін»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.55 Т/х «Әйел сыры»
06.40 «Той заказ»
07.15, 03.10 «П@утина+»
08.10 Бастыжаңалықтар
08.45 «Ұлы даланың мұрасы»
09.00 «ПАТЕНТ»
10.55 «Фабрика грез»
11.20 «Наша доктор»
15.35 «Тағдыртасы»
16.35 «Мама, мағандауысбер!»
18.00 «Айна»
19.00 «Көреміз»
20.25 «Простить нельзя расстаться»
00.20 «Две звезды, отцы и дети»
02.20 «Мужское/женское»
03.10 «П@утина+»
03.55 Т/х «Той заказ»

КТК

07.05 «Құдалар-2»
07.50, 03.30, 04.30 «КТК –да Қабатов»
09.10 Новости
09.50, 01.30 «Юмарина»
11.30 «Возмездие»
15.30 «Аталарсөзі»

14.50 «Тарихнама» (қазақ хандары)
15.00 «Дәрігер кеңесі»
15.45 «Жетісу жұмбақтары»
16.15 «Қазақ тілі»
16.30 «Тәуелсіздік тұлғалары»
17.00 «Қазақ үні»
17.35 «Полицейская служба»
17.52 «Тәуелсіздік жылнамасы»
18.00 «Спорт-тайм»
18.30 «Олжа»
19.05 «Ұлт құндылығы»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.15 «Тәуелсіздік жылнамасы»
20.30 Апта /каз/
21.30 Апта /рус/
22.20 «Жұлдыз болғың келсе» концерті
00.05 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 03.30 Әзіл студио
06.30 Әзілдер күнделігі
08.00, 02.30 «Тамаша live»
08.30 «Тәтті шоу»
09.30 «Готтовим с Адель»
10.00 Ералаш

17.15 «Как выйти замуж»
21.00 «Большие новости»
22.10 «Незабытая» 1-4 серии
01.40 «С кем поведешься»
02.30 «Аталарсөзі»
03.30, 04.30 «КТК –да Қабатов»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Аргплифе»
10.30 «Бүгін»
11.00 «Сыралғы»
11.45 «Спорт» (әдіс)
11.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
11.53 «Тұғырдағы тұлға»
12.00 «Шашу»
12.45 «Жетісу батырлары»
13.00 «Тәуелсіздіктің құрдастары»
13.15 «Спасая жизни»
13.30 «Ән тыңдайық»
14.00 «Талқы» (қайталау1)
14.50 «Тәуелсіздік жылнамасы»
15.00 «Сыралғы»
15.45 «Өкелер әңгімесі»
16.30 «Тәуелсіздік тұлғалары»
17.00 «Зерде»
17.52 «Тәуелсіздік жылнамасы»
18.00 Жаңалық
18.15 Новости
18.30 «Бір бала»
19.20 «Әсем әуен»
19.30 «Безбен»
20.05 «Сильные духом»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 «Единый народ»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Қазақстанда жасалған»
22.50 «Әсем әуен»
23.10 Новости
23.35 Жаңалықтар

31 КАНАЛ

06.00, 03.00 Әзілстудио
06.50,01.50 «Тамашалive»
07.20 «Информбюро»
08.30 «31 әзіл»
09.30 «Готтовим с Адель»
10.00 М/с «Аладдин»
10.30 М/с «Лило и Стич»
11.00 «Снежная королева: за-зеркалье»
13.00 «Терминатор-2»
16.30 X/ф «Новая полицейская история»
19.25 «S.W.A.T: Спецназ города Ангелов»
22.00 «Неге?»
23.00 «Капитан Филлипс»
04.00 Алдараспан, Нысана, Шаншарәзілдері
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00 «Гу-гулет»
07.00 «Айна-online»
08.00 «Япырай»
09.00 «Еркемұң»
10.00 «Жұлдыздың жары»
10.30 «Регина + 1»
11.30 Шоу «Орел и Решка»
11.30«Гранд»
16.00 «Бишікыз»
17.40 «JaidartmanCup»
19.00«Зың-зың Күлпаш»
21.00 Шоу «Музыкальная интуиция»
23.00 «JaidartmanCup»
00.40 X/ф «Кигбоксер возвращается»
04.10 «Қуырдақ»

11.00 М/с «Лило и Стич»
11.30 М/ф «Эллиот: самый маленький олень Санты»
13.30 X/ф «Кристофер Робин»
15.50 X/ф «Падение ангела»
18.50 X/ф «Авангард: арктические волки»
20.40 X/ф «Обитель зла»
22.40 Алдараспан
01.00 What's up?
05.00 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00 «Гу-гулет»
06.30 «Япырай»
07.00 «Jaidartman»
09.00, 15.00 Т/х «Ерке Мұң»
10.00 «Келесі кім?»
10.30 К/ф «Я думал ты будешь всегда»
12.30 X/ф «Орел девятого легиона»
16.00,02.20 К/ф «Биші қыз»
17.45 «Q-елі»
18.30 Тақиясыз періште
21.00 Т/с «Все будет хорошо»
01.00 KЗландия
03.50 Куырдақ

БЖЗК ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЫ ПЕНСИОННЫЙ ФОНД

Біздің зейнетақы жинақтарымыз зейнетке шығып, ақшаны өз игілігімізге жұмсай бастаған сәтімізді күтуде

Зейнетақы жинақтарының жай-күйіне үнемі қызығушылық таныту өте маңызды. Осыған байланысты «БЖЗК» АҚ салымшыларды (алушыларды) жеке зейнетақы шоттарындағы (ЖЗШ) зейнетақы жинақтарының жағдайы туралы хабарландыру бойынша тұрақты жұмыс жүргізуде.

Бұл үшін бірнеше тәсіл бар:

- салымшының (алушы) БЖЗК кеңсесіне өзі келген жағдайда;
- пошта байланысы қызметі арқылы;
- электрондық пошта арқылы;
- жеке кабинет арқылы.

Салымшылар мен алушылар арасында ақпарат берудің ең танымал тәсілі – салымшының eprf.kz сайтындағы жеке кабинеті. Оны 2021 жылдың 1 қарашасындағы жағдай бойынша 6,2 млн. астам ЖЗШ иелері таңдады, бұл ағымдағы жылдың басындағы көрсеткіштен 400 мыңға артық – 5,8 млн.

Өз шоттарының жай-күйі туралы ақпаратты БЖЗК-ға ұсынылған электрондық пошта арқылы 794 479 адам алады. Хат шот иесіне таңдалған кестеге сәйкес: ай сайын, тоқсан сайын, жарты жылда бір рет немесе жыл сайын электрондық пошта арқылы келеді.

Шамамен 1,2 миллион адам әлі күнге дейін үзінді көшірмесін дәстүрлі поштамен алуды қалайды. Алайда жылына бір рет үзінді көшірмесі салынған конверт алушылардың саны азайып келеді. Мәселен, 5 жыл бұрын - 2016 жылы – олардың саны 2, 25 миллионнан асып, қазіргі көрсеткіштен екі есе көп болған еді.

Егер салымшы (немесе алушы) ЖЗШ-дан үзінді көшірмені жылына бір рет дәстүрлі пошта арқылы алуды таңдап, бірақ тұрғылықты мекен-жайын өзгертсе, ол бұл туралы Қорға хабарлауы қажет екенін естеріңізге саламыз ҚР «Қазақстан

Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» Заңында мұны 10 күнтізбелік күн ішінде жасау қажет деп көрсетілген. Өйтпесе, пошта операторы зейнетақы шотынан үзінді көшірмені адресатқа жеткізе алмайды, сондықтан хат Қорға оралады. Келесі жолы БЖЗК үзінді көшірмені салымшыға (алушыға) жібермейді, оның хабарландыру мәртебесі «анықталмаған» деп көрсетіледі. Мұндай салымшылар саны қараша айының басында шамамен миллион адам болды.

Шамамен 2,9 млн адам хабарландыру тәсілі ретінде «БЖЗК-ға өзі келген кезде» тегіні таңдады. Өткен жылдың қараша айының басында бұл көрсеткіш 3 миллионнан асқан. Айта кетерлік жәйт, негізінен бұл статистиканы жаңадан ашылған шоттардың иелері толықтырады. Бүгінде БЖЗК-дағы барлық шоттар алғашқы жарна түскен кезде ашылады. Бұл ретте әдетте «БЖЗК-ға жеке өзі келгенде» хабарлау тәсілі таңдалынады. Сондықтан жеке зейнетақы шотын ашқаннан кейін тиісті келісімді тікелей Қор кеңсесінде, не БЖЗК сайтындағы Жеке кабинетте электрондық цифрлық қолтаңбаның көмегімен жасай отырып, өзіңізге ыңғайлы әдісті таңдаған дұрыс. Бұл ретте БЖЗК сайтында бір ғана тәсілді: «жеке кабинет арқылы» таңдауға болатынын атап өткен жөн.

ЭЦҚ көмегімен зейнетақы жинақтарының жай-күйі туралы мәліметті келісім-шарт жасаспастан-ақ, eprf.kz сайты, мобильді қосымша немесе электрондық үкіметтің веб-порталынан алуға болады.

Хабарландырудың қай тәсілін таңдасаңыз да, БЖЗК зейнетақы жарналарының уақытылы аударылуына, әрі болашағыңызды жоспарлауға сенімді болу үшін зейнетақы жинақтарын кез келген ыңғайлы тәсілмен үнемі тексеріп отыру қажеттігін ескертеді.

ҚОЛА АЙНАЛАР СЫРЫ

Айнаның шығу тарихы археологиялық зерттеу мәліметтері бойынша 5 мың жылмен саналады, ең көне айналар Месопотамияда, Мысырда, Грекияда пайда болды. Ал қоладан жасалған жиналмалы қалта айнасы Грекияда біздің эрамызға дейінгі V-IV ғасырларда ойлап табылды.

Қола айналар ерте темір дәуірінде кең тараған. Олардың үлгілері Жетісу, Алтай, Семей және Павлодар, Ертіс өңірінен, Баянауылдан, Көкшетау және Есіл даласынан табылды. Беғазы мәдениеті мен ерте көшпенділер мәдениетінің арасындағы сабақтастық металл бұйымдардан да байқалады.

Біздің ата-бабаларымыз үшін айна тек сән-салтанат бұйымы ғана емес, сиқыры бар бұйым болды. Пішіні көбінесе шеңбер болып келеді, оны күнге теңестіретін. Ежелгі Қазақстан аумағында айналар көбінесе Ұлы Жібек жолымен өтетін сауда керуендерінің арқасында пайда болды, сауда жолы дамыған жерде өркениеттің болатыны белгілі. Өлкемізден табылған қола айналар осы өркениеттің нәтижесі, олар импортталды, сонымен қатар импортталған үлгілер бойынша жергілікті шеберханаларда да шығарылды.

Қола айналардың бірнеше түрі бар, көп таралғаны дөңгелек пішіндісі, одан басқа тұтқалы айна (сабы бар, Батыс қазақстан облысы, Алматы облысы), тік төртбұрышты айналар. Ілмегі бар шаршы пішінді қола айна түрі Қазақстан, Оңтүстік және Батыс Сібір аумағында кең тараған. Айналардың артқы жағы үлкен қызығушылық тудырады, ол әр түрлі әшекейлермен безендіріледі.

М.Тынышпаев атындағы Алматы облыстық тарихи-өлкетану музейі қорында үш қола айна сақталған, қанатты сфинкстері бар айна, балық бейнесі мен самұрық құсы бар айна. Сфинкстері бар айна XII-XIII ғасырларда прототипі исламдық шығыстан (Иран немесе Орталық Азия) шыққан. Ислам халқының байлығы мен жоғары талғамын көрсететін бұл өнер туындылары динамикалық қуат

пен рухқа толы дизайнмен, жазулармен, гүлдермен күрделі безендірілген.

Самұрық құсы бар айна қоладан құйылып жасалған болып, диаметрі 9см, қалыңдығы 0,5 см болады. Бедерлі бетінде бір-біріне ұқсас үш самұрық құстың суреті бейнеленген, орта бөлігінде ілгек орнатуға арналған тесік, дөңес тұсы бар. Деректерге қарағанда бұндай үш самұрық құсты қола айналар Қытайда Таң (618-907ж.), Сұң (960-1279ж.) патшалығы тұсында құйылып жасалған. Самұрық сәттілік, жақсылық пен келісімнің символы. Ол ежелден бері Қытай мәдениетінің маңызды элементі болып келеді. Айдаһарлар мен тарақтары бар айналар Сунь мен Цзинь империялары кезінде батысқа тарады, ал Алтын Орда дәуірінде олардың көшірмелері Еділ бойы қалаларында шығарыла бастады.

Сондай-ақ балық суретті дөңгелек пішінді диаметрі 8,5 см. қола айна. Бұл тектес айналар X-XII ғғ. аралықтарынан бастап белгілі. Айнаның көркемделген бетінің дәл ортасында бау тағуға арналған дөңес тесігі бар, оның айналасы қосарланған шеңбермен екі бөлдеулі бөлікке бөлінген. Ең шеткі және жалпақ үшінші бөлдеуде үш балықтың бейнесі бар, олар бірінің соңынан бірі жүзіп бара жатқандай салынған. Айнаның шеттері өрнектелген беттеріне қарай біртегіс көмкерілген. Балықтар Орта Азия халықтарына кең тараған үрім-бұтақты болу тілегіне саяды.

Бауыржан ҚҰРБАН,
М. Тынышпаев атындағы облыстық тарихи-өлкетану музейінің аға ғылыми қызметкері.

«ТІЛ ШЕБЕРІ» БАЙҚАУЫ ӨТТІ

Қазақстан Республикасындағы тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыруда, «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдық мерейтойына орай «Талдықорған қаласының мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі» ММ және І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің «ZHANSUGUROV COLLEGE» ұйымдастыруымен «Тіл шебері» қалалық байқауы өткізілді.

Үш тілді жетік меңгерген жастарды анықтауда, тіл мәдениетін көтеруде, үштілділікті насихаттаудағы байқауға 15-22 жас аралығындағы қалалық колледждерде білім алатын студенттер қатысты.

Байқау қатысушылары «Сөзтаным», «Ойтаным» және «Елтаным» атты үш кезеңнен тұратын тақырыптарға негізделген сауалдар бойынша сынға түсті.

Байқау қорытындысында бірінші орынды Ақмарал Айтқали иеленсе, жүлделі екінші орынға А. Құсманова мен К. Талғатбекова лайық деп табылды. А. Сапақызы, Д. Бақтыбай, А.Асхатұлы үшінші орын иегерлері атанды. Сондай-ақ, ынталандыру бойынша орынды М. Шакен, А. Жалғасова және А.Жабықбаевалар алды.

Барлық жеңімпазға арнайы дипломдар мен алғыс және ұйымдастырушылармен бекітілген сыйлықтар табыс етілді.

К. МАКЕЕВА,
І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің «Zhansugurov college»-нің қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінің оқытушысы.

ФИЛОСОФИЯ

Адамзат өзінің даму тарихында қоршаған әлемді танып-білудің және игерудің бірнеше тәсілдерін меңгерді. Солардың қатарына сөзсіз ғылымды жатқызуға болады. Адамзат дамуының белгілі бір кезеңінде ғылым дами келе, қоғамдық сананың дербес формасына айналады. Себебі, қоғамдағы сан-салалы мәселелер көп жағдайда ғылымның араласуымен шешіледі.

СЦИЕНТИЗМ ЖӘНЕ АНТИСЦИЕНТИЗМ ҰҒЫМДАРЫ

Қазіргі уақытта адамзат қоғамында ғылым үлкен рөл атқарады. Тарихи даму барысында ол қоғам мен мәдениеттің барлық саласына елеулі ықпал ететін ең маңызды әлеуметтік және гуманитарлық институтқа айналды. Он тоғызыншы ғасырдың аяғындағы ғылымның қарқынды дамуына байланысты оның мәдени жүйедегі рөлі мен орны туралы мәселе көтерілгенде адамдар әр түрлі ойды, соның ішінде бір-бірінен түбегейлі айырмашылығы бар пікірді білдірді. Сөйтіп, философияда сциентизм және оған қарама-қарсы идеологиялық ұстаным – антисциентизм қалыптаса бастады.

Сциентизм – ғылымның мәдениет жүйесіндегі, қоғамның идеологиялық өміріндегі рөлін абсолюттандырудан тұратын ұғым. Ол үшін кез келген ғылыми білімнің нәтижелері емес, ең алдымен жаратылыстану ғылыми танымның әдістері идеал болып табылады. Сциентизм өкілдері білімнің осы түрі бүкіл мәдениеттің ең маңызды жетістіктерін жинақтайтындығынан, адам өмірінің барлық іргелі мәселелерін негіздеу мен бағалауға, қызметтің тиімді бағдарламаларын әзірлеуге жеткілікті екендігіне сүйенеді. Сциентизм көзқарастардың қатаң формалды жүйесі емес, ол идеологиялық бағыт болып табылады және әртүрлі тәсілдер арқылы байқалады: нақты ғылымдарға еліктеу (философиялық және дүниетанымдық немесе әлеуметтік-гуманитарлық мәселелерді талдаудағы анықтамалар жүйесі, логикалық формализм, аксиоматикалық құрылыс, математикалық таңбаларды жасанды қолдану), философиялық және дүниетанымдық мәселелерді білім мен мағына үшін мағынасы жоқ деп теріске шығаруға дейін (неопозитивизм) және жаратылыстану ғылымдарын жалғыз мүмкін білім ретінде қарастыру.

Антисциентизм – сциентизмге қарама-қарсы ұғым. Ол адам болмысының іргелі мәселелерін шешуде ғылымның мүмкіндіктері шектеулі деп біледі, тіпті кей жағдайларда ғылымды адам болмысына дұшпан ретінде бағалайды. Антисциентизмде философия таза утилитарлы сипатта болады және дүние мен адамның шынайы мәселелерін түсіне алмайтын ғылымнан түбегейлі басқа нәрсе ретінде қарастырылады. Антисциентизм әлеуметтік-гуманитарлық білімді тек сананың нысаны ретінде түсіндіреді, оған ғылыми зерттеудің объективтілік принципі қолданылмайды. Ол экзистенциализмде, персонализмде, қарсы мәдениеттің әртүрлі концепцияларында және экологиялық қозғалыстарда айқын көрінді. Сонымен экзистенциализмнің өкілі М.Хайдеггердің айтуынша ғылым, әрине, болмысты түсінудің бір түрі, бірақ ол философиямен, біліммен салыстырғанда шектеулі ғана түсінік береді, өйткені ол тұтас болмысқа қатысы жоқ деп атап көрсетеді. Оның пікірінше, ғылым дүниенің жергілікті суреттерін жалпы философиялық концепциямен салыстыра отырып сипаттайды. Толық суретті тек философияда беруге болады.

Данат ЖАНАТАЕВ,
өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің доценті,
Анель ИСМАИЛ,
өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
физика-техникалық факультетінің магистранты.
Айсана СОВЕТХАН,
өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
физика-техникалық факультетінің магистранты.

ТҰСАУКЕСЕР

ОТЫЗ ЖЫЛДАҒЫ ОЙ-ТОЛҒАУ

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫ ТІЛ СА- РАЙЫНДА ТҰҒЫШ ҚАЗАҚ ТАРИХШЫСЫ ҚАДЫРҒАЛИ БИ ЖАЛАЙЫРИДІҢ 490 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАП ЖАЗЫЛҒАН ТӨРТ КІТАПТЫҢ ТҰСАУЫ КЕСІЛДІ. АТАП АЙТСАҚ, «ҚАДЫРҒАЛИ БИ ЖАЛАЙЫРИ (БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШ)», «ҚАЗАҚ ТАРИХЫНЫҢ АТАСЫ», «ҚАДЫРҒАЛИ БИ ЖАЛАЙЫРИ – ҚАЗАҚ ТАРИХЫНЫҢ ГЕРОДОТЫ», «ҚАЗАҚ ТАРИХЫНЫҢ КӨШБАСШЫСЫ» АТТЫ КІТАПТАР.

Бұл туындылар қазақ ұлтының орта ғасырлық ғұлама перзенті, тарихшы, этнограф, географ, шығыстанушы, философ, жазушы, публицист, қоғам қайраткері, ержүрек батыр, дарынды әскербасы, дінтанушы Қадырғали би Жалайыр туралы тұңғыш рет Отан тарихында шығып отырған ғылыми зерттеу ғұмырнамасы. Кітапта жалайыртану саласында қарымды еңбек етіп жүрген ғалымдар мен жазушылардың құнды еңбектерін ербір тарауда пайдаланыпты.

Жиын алдында тарихшы, ғалымның ғұмыр дерегі мен қалдырған еңбектеріне қатысты фильм көрсетілді. Фильмде Қадырғали

би Жалайыридың бет-бейнесі жан-жақты қырынан сыр шертілді. Қазақтың белгілі ғалымдары Әлкей Марғұлан, Шоқан Уәлиханов, жазушы Мұхтар Мағауиннің Қадырғали би туралы терең зерттеулерінен келтірілген деректер фильм мазмұнын аша түсті.

Іс-шара кітап авторы, тарихшы Құлтай Нұрқалбайұлының алғы сөзімен ашылды.

– Біз қазақ тарихының атасы Қадырғали биді әлі де қазақ жұрты оқып зерттей түссе, білсе екен деген оймен осы алғашқы ғылыми-зерттеу ғұмырнама кітабын жазып отырмыз. Бұл ғұмырнаманы жазу үшін талай еңбек еттім.

Мәліметтерді жинауыма отыз жыл уақытым кетті. Осы уақытқа дейін кітаптың екі жинағы шықты. Әрқайсының басы 500 беттен, аяғы 560 бетке дейін болды. Талай кітапхананың есігін тоздырдым. Бұған кітапхана қызметкерлері: «Аға, кейбіреулер келіп 1-2 кітап қана сұрап алып кетеді. Ал сіз болсаңыз барлығын қарадыңыз ғой» деп күледі. Осы зерттеуге байланысты 300 бет материал жинадым. Әрине, мұның бәрі отыз жылдың ішінде жиналған дүние болғандықтан оңай іс емес, – дейді кітаптың авторы.

Түркі елдерінде және қазақ тарихында Қадырғали бидің «Жылнамалар жинағы» ерекше орын

алады, ол ортағасырдағы қазақ тілінде жазылған тұңғыш тарихи шығармалардың бірі. Бұл библиографиялық шығарманы жасаудағы негізгі мақсат – ортағасырлық ғұлама, дарынды, дара тарихшы ғалымның кейінгі ұрпаққа қалдырып кеткен қайталанбайтын бағалы асыл мұраларын зерттеу, зерделеу, ұрпаққа насихаттау.

Жинақ – тұлғатану тарихын зерттеуші мамандарға, ғалымдарға, жоғарғы оқу орындарының оқытушыларына, студенттеріне, магистранттары мен докторанттарына, көпшілік оқырман қауымға арналған.

Жиынға қатысушылардың ара-

сында 12 ғалым және тарихшылар мен жазушылар болды. Атап айтсақ, Өмірәлі Шақарапұлы, Сәкен Нұрбеков, Бакберген Түкібаев, Сайлау Тойлыбаев, Күлімкөз Сартаева, Ерлан Сүлейменұлы, Бақыт Есімқұлов, Болат Керімбек, Наурыз Қылышпаев, Ришад Тұрғанбай. Оның ішінде Д. Қонаев университетінің ректоры, халықаралық Қадырғали би Жалайыр қоғамдық қорының президенті, заң ғылымдарының докторы, профессор Өмірәлі Шақарапұлы және басқа да ғалым, тарихшылар сөз сөйлеп, тұщымды ойларын ортаға салды.

Арайлым НҰРЖАПАР

ЖЫР ДӘПТЕРІНЕН

«ЖЕТІСУ – ЖҰМАҚ МЕКЕНІМ»

ГҮЛДЕНГЕН ЕЛІМ

Бір бұтақ қадасаң өседі құлпырып,
Жетісу бақ мекен, жазира жыр тұнық.
Арынды сулары өлкемді шарлаған,
Әуені жүректі тербейді бұлқынып.

Көшпелі көне ел – жазира мекенім,
Тар иық жыр дастан, ата – жұрт ертегім.
Тау, дала, әр таста бабалар іздері,
Өскелең елдігім, киесі бұл жерім.

Әлемге танылған таңданыс таң болып,
Қойнауы сан қатпар мүлгеңі сыр толып.
Заманның сан қилы жұмбағын сақтаған,
Зерттеуін ғалымдар оқисаң зер қойып.

Қола мен тас дәуір таңбасы таңдантқан,
Келуші жандарын, әлемнің жан – жақтан.
Билейді бойыңды, толқытып ойыңды,
Бабалар мекені, рухым ол мақтан.

Кигені алтыннан, қазанат тұлпары,
Қылышы, садағы, қыран құс сұңқары.
Оюы, өрнегі тым шебер зерленген,
Адамзат дамуы, өркенді шырқауы.

Тас мүсін, тас таңба, кесене, мазары,
Жетісу жерінің ерекше ғажабы,
Тұңғыш ғасырлар, ой жетпес асылдар,
Тартады өзіне еріксіз назарды.

Әр белгі әр көрініс өзінің сыры бар,
Кең байтақ қыр, төбе өткенім үні әр.
Іле, Шу, Қаратал жазира нұр өлкем,
Жер бетін шарлаған ат-тұяқ, ізі нар.

Қойлығы, Алмалық көне ел қалалар,
Түйскен күре жол төрінде далалар.
Таулары Алатау керілген айбыным,
Хан – төңір, Талғар шың тұлғасы бабалар.

Тарихым – жыр дастан, шежірем түлеген,
Хан, батыр, би, сұлтан даралар билеген.
Ежелден елдігім – сақ, түркі бастауым,
Тәуелсіз қазақпыз – өркендеп гүлденген.

БАҚЫТ ТАҢЫМ – ТӘУЕЛСІЗДІК

Орманды, ну тоғай аң, құсы сыңсыған,
Тау, жота бұлағы мәтіндел бұлқынған.
Көгілдір аспаным алаулы бұлттары,
Иітіп жер нәрін далама ұмтылған.

Керілген кең өлкем гүлдері жайнаған,
Жұпарлы бақтары, құстары сайраған.
Ауылда, қалада, ой мен қыр салада,
Игі іс еңбегім қайнардай қайнаған.

Бозарып ақ таңым алаулап атады,
Ақ жүзді аймалап әбеді шапағы.
Жапан тұз киесі – маралы, күйі,
Жота, қыр, адырдан ойнақтай асады.

Арайлы бейбіт күн оралды өмірге,
Бас алға ұрпақтар дамуға сенімде.
Бабалар қалдырған ежелгі мекенім,
Мәңгі ел, алтын таң қазақтың жерінде.

Әр сағат, күн сайын қарыштап есейген,
Қуатым даңқты, көк туым көтерген.
Жыр дастан елдігім Азия кіндігі,
Ежелгі «Жібек жол» төрімнен өтер кең.

Күйім бар әлемді жаңғыртқан, асқақ ән,
Ер батыр, айбыны қас жауды жасқаған.
Тарихым – шежіре, сыр дастан сан ғасыр,
Өркенді дамуын таңдантып хаттаған.

Береке, бірлігім маздаған жерімде,
Қуаныш жыр шаттық әр жүрек сезімде.
Шалқыған көк туым, самғаған қыраным,
Тәуелсіз Қазақпыз – жер жаһан төрінде.

ҚАЗАҚТЫҢ – ҰЛЫ ДАЛАСЫ

Жусаны, селеу шалқыған,
Сағымды жұпар гүл ғалам.
Қыраны көкке қалқыған,
Көгілдір аспан, кең далам.

Тарихым қилы сыр тұнған,
Ғасырлар, жылдар мыңдаған.
Өсірген ойды шыңдаған,
Ел, жерге бағым силаған.

Киелі Атамекенім,
Қанымнан мәңгі кетпейтін.
Арайлы күндей көркемім,
Ұрпағым гүлдей көктейтін.

Ата жұрт, туған жерім деп,
Бала жоқ сүймей өспейтін.
Еліме пана болсын деп,
Жоқ сіре терін төкпейтін.

Ой қыры, өзен шалқуы,
Тарихым тұнған бітпейтін.
Айдын көл, теңіз толқуы,
Ғасырлар үні өшпейтін.

Аққу, қаз әсем қалықтап,
Бұлбұлы тынбай сайраған.
Құрағы сазы шалқытап,
Сыңсытып нәзік салған ән.

Аспан көк, туым күн күлген,
Ыстығы аптап, жер күйген.
Берекем, бірлік нұр сүйген,
Жолыма даму бақ иген.

Қазақтың ұлы даласы,
Ежелгі – Атамекенім.
Кезсеңде қанша ғаламды,
Таппассың бұған жер теңін.

МӘҢГІЛІК ЕЛ ЕРТЕҢІ

Тәуелсіздік самалы арман таңы,
Бақыт болып сипайды маңдайымнан.
Ұшқан қыран, құстардың назды әні,
Шаттық болып шалқиды жыр сазымнан.

Заңғар таулар мұнартып жарқыраған,
Сәуле нұрын төгеді шыңдарымнан.
Бұлақ, өзен арындап сарқыраған,
Саз әуезін төгеді гүл бағымнан.

Жел еседі елпілдеп қырға қарай,
Сылдыр – сыбдыр үн қосып нулы тоғай.
Исі жұпар жусанды шалғын арай,
Ғажайып сыр, ну желек тұнған маңай.

Құйын билеп көкке бой көтереді,
Бұйра толқын шөл-шөлейт арасынан.
Сансыз соқпақ шималап жол өреді,
Жота, төбе, қыр беткей жағасынан.

Сыңсытады сырнайын құм шағылдар,
Мың бұралтып өрнегін дөңгелентіп.
Үн қосады оған аң, түз тағылар,
Таңдандырып ой күйді елеңдетіп.

Сезімді еріксіз тербемеді,
Ұлы дала – кең байтақ жерім сәнді.
Қазақстан – мәңгілік Ел ертеңі,
Даму, шырқау жолыма бағыт алды.

ЕЛДІГІМ – МӘҢГІ КӨКТЕМІМ

Созылған асқар таулары,
Орманды нулы баулары.
Сыңсыған тоғай сайлары,
Сылаңдап аққан қайнары,
Көнеден жеткен мекенім.

Күркіреп аққан өзенді,
Толқыны жуған кемерді.
Илектеп сазды белеңді,
Түнерген теңіз төренді.
Шалқыған дархан белдерім.

Самалы далам желпінген,
Құйыны билеп көк сүйген.
Тасбұлақ шапшып секірген,
Күм сүзіп ағын лепірген,
Тербеген желек көктерім.

Өзенді айдын көлдерім,
Ата жұрт байтақ ел, жерім.
Жусанды жұпар қыр төрім,
Құлпырған шалғын, гүлдерім,
Жыр күйін шерткен өткенім.

Тарихым жер-су аттарым,
Таңбалы кие тастарым.
Туған жер көне мақтаным,
Алатау, Арқа, Алтайым,
Іздері бабам көштерім.

Бүгінде жаһан заманым,
Қарышты өрлеу қадамым.
Ішінде елдер дара мың,
Білім мен ғылым сараның,
Өріне биік жеткенім.

Арманы асқақ қазақтың,
Тәуелсіз таңым – азат күн.
Таңыған жаһан даласын,
Көк туым – заңғар алау шың,
Елдігім – мәңгі көктемім.

Серікбай ТҰРПАН,
Еңбек ардагері,
Журналистер Одағының мүшесі.

• ДОЛЖНОСТЬ

ВАЖНОЕ ЗВЕНО В СУДЕБНОЙ СИСТЕМЕ

Секретарь судебного заседания является важным звеном в судебной системе Республики Казахстан. С учетом того, что именно секретари судебного заседания являются одними из основных кандидатов на должность судьи, требования к ним обоснованно повышаются. Стоит помнить, что обладающий большим багажом знаний, образованный, грамотный, опытный секретарь судебного заседания сегодня – это квалифицированный судья завтра. Так что же из себя представляет должность секретаря судебного заседания?

Можно с уверенностью сказать, что работа секретаря судебного заседания очень ответственна, многофункциональна и в то же время интересна. На должность секретаря судебного заседания могут поступать лица с высшим юридическим образованием. При этом соискатель должен отлично знать законодательство Республики Казахстан, нормативно-правовую базу, порядок обработки информации, правила делопроизводства, а также уметь применять данные знания на практике. Будущий секретарь судебного заседания должен придерживаться

ся норм этики государственного служащего.

Так как сегодня в судебной системе происходят масштабные реформы и расширяется сфера применения новых технологий, секретари судебного заседания должны обладать достаточными навыками работы с офисной техникой. Так, например, с января 2015 года все судебные заседания в стране проводятся с применением средств аудиовидеофиксации, в связи с чем секретарь обязан перед началом процесса проверить исправность аппаратуры в зале заседания и в процессе фикса-

ции наблюдать за надлежащей работой фиксирующего оборудования, а по окончании обеспечить запись файла на носители и его сохранность до сдачи дела в архив. С марта 2016 года произошла интеграция информационных систем судебных и исполнительных органов, и секретари судебного заседания освоили навыки направления исполнительных документов электронным способом.

Стоит отметить, что в судебном процессе секретарь занимает особое положение, не только обеспечивает фиксацию в протоколе всех действий и поясне-

ний участников процесса, он также несет ответственность за надлежащую организацию судебного заседания, своевременный вызов участников процесса, грамотное составление судебных документов и вручение копий судебных актов в сроки согласно законодательства. Также секретарь оформляет дела, направляет извещения сторонам и исполнительные документы в исполнительные органы. Кроме того выполняет другие действия согласно инструкции по делопроизводству в судах.

Нургиса ЕРГАЗЫ,
главный специалист-секретарь
судебного заседания СМЭС.

Около 100 журналистов и студентов прошли обучение в школе финансовой журналистики ЕНПФ

Вот уже шестой год подряд Единый накопительный пенсионный фонд в рамках проведения активной информационно-разъяснительной работы среди населения, направленной на повышение финансовой грамотности, а также осведомленности об услугах ЕНПФ, о пенсионной системе и изменениях в пенсионном законодательстве, проводит курс школы финансовой журналистики.

Лекции по финансовой грамотности уже успели стать доброй традицией, и, несмотря на пандемию коронавирусной инфекции, продолжают просвещать представителей СМИ, но уже в онлайн-формате. Основной целевой аудиторией школы являются журналисты, блогеры и студенты факультетов журналистики, ведь именно они играют ключевую роль в информировании населения.

Мероприятие прошло в виртуальном пространстве. Участники школы получили множество полезной информации и получили ответы на заданные вопросы. Всего за два дня проведения школа собрала около 100 участников на казахском и русском языках.

В программе курса для участников были представлены обучающие модули по различным темам:

- пенсионная система Казахстана и деятельность АО «ЕНПФ»;
- демографические тренды и необходимость накопительного компонента;
- изменения в пенсионном законодательстве в части использования единовременных пенсионных выплат (ЕПВ) и перевода пенсионных накоплений в доверительное управление (УИП);
- изменения в части добровольных пенсионных взносов (ДПВ);
- пенсионное обеспечение в странах (ЕАЭС);
- цифровые услуги ЕНПФ;
- информационная работа ЕНПФ.

Кроме того, совместно с Национальным банком Казахстана был презентован модуль по Управлению пенсионными активами НБРК.

Напомним, в текущем году произошли масштабные изменения в накопительной пенсионной системе, и специалисты ЕНПФ в ходе обучения помогли разобраться участникам школы в сложных финансовых показателях и статистических данных, законодательных изменениях и многом другом. Будем надеяться, что прошедшее обучение поможет в создании ярких и достоверных журналистских материалов, а также в информационно-разъяснительной работе Фонда.

Отметим, все презентации со школы финансовой журналистики ЕНПФ доступны для всех желающих на корпоративном сайте www.enpf.kz разделе «О фонде», далее «Пресс-центр», во вкладке «Специальные проекты», либо просто перейдя по ссылке <https://www.enpf.kz/ru/about/press-center/projects/school-2021.php>

30 ЛЕТ НЕЗАВИСИМОСТИ

ДРУЖБА – ГЛАВНОЕ БОГАТСТВО

После распада СССР находившиеся в составе республики обрели независимость. Тридцать лет назад 16 декабря 1991 года в Казахстане был принят Закон «О независимости и суверенитете государства», и с этого момента в стране в этот день празднуется как Днем независимости Казахстана – главным национальным праздником Республики Казахстан.

Кроме экономических реформ в независимом Казахстане были проведены политические реформы, которые заметно повысили авторитет Республики на международной арене. Казахстан является членом международных и региональных организаций, известен как надежный партнер как западных, так и восточных государств.

С момента провозглашения национальной независимости стали для Казахстана периодом упорного, тяжелого труда по воссозданию абсолютно новой демократической системы государственных институтов, оптимизации политического режима и правовых отношений, страна претерпела массу глобальных изменений. Был учрежден 2-х палатный Парламент, создана судебная система, объявлена новая столица. Появились Вооруженные силы, Республиканская гвардия, пограничные войска и военно-морской флот. Казахстан добровольно отказался от при-

менения ядерного оружия на своей территории и провозгласил себя страной свободной от ядерного оружия.

Наша страна строит сегодня полиэтническое государство. Представители более 120 национальностей живут и трудятся на всей большой территории Казахстана под мирным небом в мире, дружбе, согласии. Наш Казахстан всегда называли «лабораторией дружбы народов». В наши дни, на фоне нынешних мировых событий наша республика по-прежнему сохраняет этот статус. Более того, мы стали намного сильнее благодаря нашему главному богатству — дружбе народов.

Независимость Казахстана продемонстрировала особый подход к глобальной политике, наладить прочные отношения с многочисленными международными партнерами. Если посмотреть на ситуацию во всем мире, то многосторонний подход находится под большим давлением, чем когда-либо. Конфликты, напряженность и недоверие можно обнаружить почти на каждом континенте. В настоящее время мир переживает один из самых неопределенных периодов своей новейшей истории.

Арайлым МЫНЖАНОВА,
судья Коксуского районного суда.

НОВЫЙ КОДЕКС

ПРИНЦИПЫ АППК

Положения Административного процедурного процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК), распространяются на любую деятельность как государственных, так и негосударственных субъектов, если она связана с реализацией прав граждан. Новые принципы АППК – призваны защитить лиц от возможных злоупотреблений со стороны властных субъектов. Каждый из этих принципов направлен на улучшение положения граждан.

В Кодексе закреплены 12 принципов (статьи 6-18): принцип законности; принцип справедливости; защита прав, свобод и законных интересов; соразмерность; пределы осуществления административного усмотрения; принцип приоритета прав; охрана права на доверие; запрет злоупотребления формальными требованиями; презумпция достоверности; активная роль суда; разумный срок административного судопроизводства; обязательность судебных актов.

Этот перечень принципов не является исчерпывающим. Статья 6 АППК предусматривает, что принципы гражданского судопроизводства применяются в административном судопроизводстве, если это не противоречит принципам, изложенным в нем.

Принцип законности (статья 7 АППК) является основополагающим принципом, который находит свою реализацию во всех действиях и актах, как административного органа, так и суда. При рассмотрении и разрешении административных

дел суд обязан соблюдать требования Конституции, конституционных законов, АППК и других нормативных правовых актов, подлежащих применению международных договоров Республики Казахстан (часть 2 статьи 7 АППК).

При отсутствии норм права, регулирующих спорное правоотношение, суд применяет нормы права, регулирующие сходные отношения, а при отсутствии таких норм разрешает спор, исходя из общих начал и смысла законодательства (часть 5 статьи 6 АППК).

Впервые на законодательном уровне в статье 8 АППК закреплен принцип справедливости, который лежит в основе всего правосудия и возлагает обязанность на административный орган, должностное лицо и суд, при сохранении объективности и беспристрастности, обеспечить каждому равные возможности и условия для реализации их прав на всестороннее и полное исследование обстоятельств административного дела.

Если законом или соглашением сто-

рон спора предусматривается разрешение соответствующих вопросов судом, суд обязан разрешать эти вопросы, исходя из критериев справедливости и разумности.

Государственные органы в пределах своей компетенции, физические и юридические лица вправе в установленном порядке обратиться в суд за защитой нарушенных или оспариваемых законных прав других лиц или неопределенного круга лиц. Никому не может быть без его согласия изменена предусмотренная законом подсудность. Принуждение к отказу от права на обращение в административный орган, к должностному лицу или в суд является незаконным и влечет ответственность, установленную законами.

Диляра ИЗБАИРОВА,
судья специализированного
межрайонного
административного суда
Алматинской области.

ШАРА

ТҮРКИЯНЫҢ ГЕМЛИК ҚАЛАСЫНДА

қазақ журналистерінің қатысуымен форум өтті

ЖЕЛТОҚСАННЫҢ 10-12 АРАЛЫҒЫНДА ТҮРКИЯНЫҢ ГЕМЛИК ҚАЛАСЫНДА АНАДОЛЫ СПОРТ ЖУРНАЛИСТЕРІ АССОЦИАЦИЯНЫҢ 12-ШІ ҚҰРЫЛТАЙЫ МЕН АНАДОЛЫ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ МЕДИА ФОРУМЫ ӨТТІ.

Іс-шара барысында Спорт журналистер ассоциациясының атауы «Анадолы журналистері мен спорт тілшілері ассоциациясы» боп өзгерді. Төраға Ибрахим Ердоған Ассоциациясының 9 жаңа мүшесімен кеңейтілген тізім арқылы бірауыздан қайта сайланды.

Бурсаның Гемлик ауданындағы «Atamer Doğa Resort» қонақүйінде өткен медиа форумға Түркия Республикасы ұлттық

мәжіліс депутаты Атилла Сертел, СНР партиясы төрағасының орынбасары Сейіт Торун, Гемлик қаласының губернаторы Мехмет Уғур Сертаслан, Нилүфер ауданының губернаторы Тургай Эрдем, саяси қайраткерлер және Түркияның барлық қала, аймақтарынан БАҚ өкілдері қатысты.

Жиында «Түркі әлемі, Ататүрік және медиа» тақырыбына баяндамалар жасалды. Медиа форумға қазақстандық БАҚ делегациясын бастап барған Түркітілдес журналистер қорының президенті Нәзия Жоямергенқызы – Алаш арыстарының қазақ баспасөзін қалыптастырудағы рөлін айта келе, «Әлемдегі барлық ақпарат құралдары Ахмет Байтұрсынұлы үндегендей, «халықтың көзі, құлағы һәм тілі болуға міндетті», – деді.

Сонымен қатар Н.Жоямергенқызы түркі әлемі журналистерінің бірлігін арттыру

үшін кәсіби алаңда ортақ жобалар жасап, маңызды ақпараттарды бір-біріне жедел жеткізіп, кәсіби тұрғыда тәжірибе алмасуға ұсыныс білдірді. Түркі халықтарының тұрмыс-тіршілігі, салт-дәстүрі, тарихын және түркі мемлекеттеріндегі танымал тұлғаларды БАҚ арқылы насихаттау туралы айтты.

Өз кезегінде түркиялық журналистер Йүксел Байсал мен Нежати Картал түрік және әлемдік медианың жаңа үдерістері мен бәсекеге қабілетті болу жолдары жайлы баяндады.

Шара соңында 2022 жылы жүзеге асырылар жобалар талқыланды.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

БЖЗК ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЫ
ПЕНСИОННЫЙ ФОНД

БЖЗК жылжымалы кеңселері биыл 762 елді мекенге қызмет көрсетті

Еліміздің кең байтақ мемлекет, әлемде көлемі жағынан тоғызыншы орынды алатыны белгілі. Сондықтан БЖЗК-ның қызмет көрсету кеңселерімен бүкіл республика аумағын қамту мүмкін емес. Әрі ғаламтор желісі де барлық жерге жетпеген. Дегенмен Қор қызметімен жұртшылықты барынша қамтамасыз ету мақсатында шалғай орналасқан елді мекендердің тұрғындарына арнап, үш жыл бұрын «Жылжымалы кеңсе» жобасы бастау алған болатын. «Жылжымалы кеңсе» - салымшыларға (алушыларға) қызмет көрсетуге қажетті барлық құралдармен жабдықталған, жерсеріктік байланысты бар шағынавтобус.

Айта кетерлік жәйт, шалғай ауылдардың тұрғындары «Жылжымалы кеңседе» БЖЗК бөлімшелерінде алуға болатын барлық қызмет түрлерін ала алады. Олардың ішінде, жеке зейнетақы шотынан үзінді көшірме, салымшы деректемелеріне өзгерту/толықтырулар енгізу, хабарландыру тәсілі туралы келісімге отыру, мүгедектік немесе ерікті зейнетақы жарналары бойынша төлемақы алуға өтініш беру және т. б. қызмет түрлері бар.

2021 жылдан бері БЖЗК Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан және Түркістан облыстарындағы шалғай орналасқан елді мекендерді жылжымалы кеңселермен қамтыды. Сонымен қатар, мобильдік бөлімшелер Ақмола, Ақтөбе, Алматы, Атырау, Жамбыл, Қарағанды, Қостанай, Қызылорда, Павлодар және Солтүстік Қазақстан облыстарындағы алыс ауылдарға қызмет көрсетуде.

Ағымдағы жылдың 1 қаңтары мен 1 қазаны аралығында осы жоба аясында 70 мыңға тарта салымшылар мен алушыларға барлығы 85 мыңнан астам қызмет көрсетілді. Бұл ретте жылжымалы кеңселер Қазақстанның 762 елді мекені аралап шықты.

Естеріңізге сала кетсек, жылжымалы кеңселер алдын ала жоспарланған кесте бойынша сапарға шығады. Ал барлық бағыттар жергілікті атқарушы органдармен келісіледі. Әкімдіктері өз кезегінде жергілікті тұрғындарды «Жылжымалы кеңсенің» келетіні жайлы хабардар етеді.

Сәлеметсіз бе! Мен университетте оқуымды аяқтап, алғаш рет жұмысқа орналасайын деп жатыр едім. Жұмыс беруші зейнетақымен қамсыздандыру туралы шартын талап етуде. Мен осы шартты қай жерде рәсімдей аламын және қандай құжаттар қажет?

БЖЗК-да барлық жарналар есебінен жеке зейнетақы шоттары (ЖЗШ) автоматты түрде ашылады. Жеке зейнетақы шоттарының автоматты түрде ашылуы

- міндетті зейнетақы жарналары (МЗЖ) есебінен – 8 қаңтар 2019 жылдан;

- ерікті зейнетақы жарналары (ЕЗЖ) есебінен – 1 мамыр 2021 жылдан;

- міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары (МКЗЖ) есебінен – 26 қазан 2021 жылдан бастап жүзеге асырылады.

Бұл ретте жеке тұлғаны сәйкестендіру МЗЖ аудару кезінде төлем тапсырмасының электрондық форматында көрсетілген дербес деректер (ТАӘ, ЖСН, туған күні) бойынша жүзеге асырылады, ал жеке тұлғаның жеке басын куәландыратын қолданыстағы құжаттың деректемелері, тұрақты тұратын жері туралы барлық қажетті мәліметтерді БЖЗК мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерінен алатын болады.

БЖЗК қаржы журналистикасы мектебінде 100 тарта журналист пен студент дәріс тыңдады

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры жұртшылық арасында жүргізетін қарқынды ақпараттық-түсіндірме жұмыстарының аясында алтыншы жыл қатарынан қаржы журналистикасы мектебінің курсы өткізіп келеді. Ондағы мақсат – халықтың қаржылық сауаттылығын арттырып, БЖЗК қызметі, жинақтаушы зейнетақы жүйесі мен зейнетақы заңнамасындағы өзгерістер жайлы хабардар етіп отыру.

Қаржылай сауаттылық бойынша дәрістер игі дәстүрге айналды, коронавирус індетіне қарамастан ол БАҚ өкілдеріне онлайн-форматта беріле бастады. Мектептің негізгі аудиториясы – журналистер, блогерлер мен журналистика факультеттерінің студенттері, өйткені, халыққа ақпарат таратуда олар аса маңызды орын алады.

Шара виртуалды кеңістікте өтті. Мектепке қатысушылар көптеген пайдалы мәліметке қанық болып, қойылған сұрақтарына тұщымды жауап алды. Қазақ және орыс тілдерінде екі күн бойы жалғасқан шараға барлығы 100 тарта қатысушы бас қосты.

Оларға түрлі тақырыптар бойынша оқыту курстары ұсынылды:

- Қазақстанның жинақтаушы зейнетақы жүйесі мен «БЖЗК» АҚ қызметі;

- Жинақтаушы құрамдауыштың қажеттілігі мен демографиялық тренд;

- Біржолғы зейнетақы төлемдерін (БЗТ) пайдалану

және зейнетақы жинақтарын сенімгерлік басқаруға (ИПБ) аудару бөлігіне қатысты зейнетақы заңнамасындағы өзгерістер;

- Ерікті зейнетақы жарналарына қатысты өзгерістер;

- Еуразиялық экономикалық Одаққа мүше елдердегі зейнетақымен қамсыздандыру;

- БЖЗК цифрлық қызметтері;

- БЖЗК ақпараттық қызметі.

Сонымен қатар, Қазақстанның Ұлттық Банкімен бірлесіп ҚРҰБ зейнетақы активтерін басқару бойынша модульдің таныстырылымы өтті.

Естеріңізге сала кетсек, биыл жинақтаушы зейнетақы жүйесінде жаппай өзгерістер орын алған болатын. Осыған орай БЖЗК мамандары курс барысында мектепке қатысушыларға күрделі қаржы көрсеткіштері мен статистикалық мәліметтер, заңнамадағы өзгерістер жайында тарқатып айтып берді. Өткізілген оқыту шарасы айқын да, шынайы журналистік материалдардың жариялануына, әрі Қордың ақпараттық-түсіндірме жұмысына септігін өз тигізеді деген үміттеміз.

Баса назар аударатын жәйт, БЖЗК қаржы журналистикасы мектебінде көрсетілген барлық материалдарды www.enpf.kz корпоративтік сайтында «Қоры туралы» бөлімінде, әрі қарай «Баспасөз орталығы» - «Арнайы жобалар» қосымшасынан немесе <https://www.enpf.kz/kz/about/press-center/projects/school-2021.php> сілтемесінен жүктеп алуға болады.

ӨНЕРГЕ ҚАНАТ ҚАҚҚАНДАР

ҰСТАЗДЫҚ ЕТКЕН ЖАЛЫҚПАС...

Алида ЖАНКАНОВА: «Ұлым – Арман Дәулетұлы. Жеті жаста. Қаладағы №28 ІТ лицейінде оқиды. Отбасында кенже бала. Алдында екі әпкесі бар. Арман – өте зерек, әрі бауырмал. Көрген нәрселерін бірден есіне сақтап алады. Оқуда өте қабілетті, мектепте өткізілетін іс-шараларға белсенді қатысады. Ағымдағы жылы www.Ebilim.kz сайты ұйымдастырған «Жас ма-

тематик» онлайн олимпиадасының жеңімпазы атанып, үздік нәтиже көрсеткені үшін І дәрежелі дипломмен марапатталды. Кішкентай кезінен сурет салғанды жақсы көреді. Үйде бос уақытында қағаздан және LEGO конструкторларынан әр түрлі мүсіндер жасағанды ұнатады. Осы орайда айта кетсем, жазғы демалыс уақытында Арман FUTURE-IT орталығында LEGO EDUCATION WEDO роботехника негіздері курсы оқып, сертификат алды.

«Мейірім» шығармашылық орталығының «Оригами» үйірмесіне қатысады. Бұл орталықтан өзіне қызығушылық тудырған басқа да үйірмелерге тіркедік. Атап айтсам, видеомонтаж, ағылшын тілі. Тек бұл жерде ғана емес, сонымен қатар оқушылар сарайында роботехника үйірмесіне қатысады. Спорттан да қалыс қалған жоқ, футболға жаны үйір.

Біз баламыздың қызығушылық танытқан бағытын үнемі қолдап, оны жүзеге асыруға қолымыздан келгенді жасаймыз. Жоғарыда аталған үйірмелердің қай-қайсысы болса да баланың сана сезімін, өмірге деген көзқарасын қалыптастыруға ықпалы өте жоғары. «Мейірім» орталығының басшысы Гүлмира Қуанышқызы және барша ұжымға алғысымыз шексіз. Сіздерге өскелең ұрпақ тәрбиелеудегі өрелі жұмыстар және мемлекеттің гүлденуі жолындағы абыройлы істеріңізге толымды табыс тілейміз».

Анар СЛЯМОВА: «Қызым – Малика Маратқызы, тоғыз жаста. Отбасымызда екі баламыз бар. Көздің қарашығындай бір ұл, бір қыз. Маликаның ағасымен қарым-қатынасы өте жақсы. Бір-бірімен әрқашан

тату болып жүреді. Не жасаса да, бірге жасап, бір-біріне көмектесіп отырады. Қызым қаладағы №17 орта мектептің оқушысы. Мектепте оқу озаты. Бейнелеу өнерінен сурет алып, еңбек пәнінен жапсырма лау жұмыстарымен айналысуды ұнатады. Қағаздардан оригами жасайды.

«Мейірім» орталығына қыркүйек айынан бастап «Шешендік өнер», «Батик», «Ағылшын тілі» үйірмесіне барып жүр. Үйірмеден ата-анаға әр түрлі бояулармен сурет салуды, өлеңді дауыс ырғағымен, мәнгерлеп айтуды үйренді. «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» дегендей, ұстаздарымыздың балаларға үйретері көп бола берсін».

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

Ағзаны уақытылы тазартудың денсаулыққа пайдасы көп. Ол кей аурулардың даму қаупін азайтуға және өзіңізді жақсырақ әрі жеңіл сезінуге көмектеседі. Ағзаны дұрыс тамақтану арқылы табиғи жолмен тазартқан жөн.

Ішектерді тазарту

Дұрыс тамақтануға уақыт бөлмейтін адамдардың ішектер қыртысында қорытылмаған тағамдардың қалдықтары қалып қояды. Олар уақыт өте қатайып, жинала береді: олардың салмағы бірнеше килограммға дейін жетуі мүмкін. Оның барын мына белгілер арқылы анықтауға болады:

- Іштің кебуі;
- Іш өтуі;
- Іш қатуы;
- Қыжыл;
- Тері проблемасы;
- Жалпы шаршау.

Ішектерді тазартуды бастар алдында тамақтану әдетіңізді, соның ішінде оның жиілігін ретке келтіру керек. Ең дұрысы – аз-аздан, бірақ күніне 5 рет тамақ ішу. Сонымен қатар, тәулігіне 2-2,5 л су ішу маңызды.

Ішектерді тазартудың бір әдісіне құрамында жасуық мөлшері көп өнімдерді жеу жатады. Оларды күніне 40-60 г жеу ұсынылады. Ол грек жаңғағы, қарақұмық жармасы, арпа, қара нан, зығыр және қоңыр күрішті болады. Ұсынылатын тағамдар: жұмыртқаның ағы, сүзбе, айран, табиғи йогурт, майсыз ет, көксерке, көкөністер, жемістер, қою емес шай, салаттар, шырындар. Ал майлы сүт, көп мөлшерлі жұмыртқаның сарысы, кілегей майы, майлы тамақ, тәттілер, торт, алкоголь, қуырылған картоп (фри, қуырылған тамақ, какао және паштеттен аулақ болған жөн.

Бүйректі тазарту

Әр адамның бүйрегі жылына ең аз дегенде бір рет болсын тазартуды қажет етеді. Ол несеп шығару жүйесіндегі ең маңызды элемент. Бүйрек зат алмасу процесіне, несеп пен қанды сүзгілеуге жауап береді. Оның басқа да маңызды қызметтері бар: қан қысымына жауапты гормондарды өңдеу және ағзадағы натрий мен иондардың жеткілікті мөлшерімен қамтамасыз ету.

Бүйректі тазарту керектігін білдіретін белгілер:

АҒЗАНЫ ДҰРЫС ТАМАҚТАНУ АРҚЫЛЫ ТАЗАРТУ

- Судың тұрып қалуы;
- Беттің қызаруы;
- Тамырлардың түйнеліп кеңеюі;
- Жоғары қан қысымы.

Бүйректі дұрыс шырын қоспасын дайындау арқылы тазартуға болады. Алдымен сәбіз, балдыркөк және ақжелкен тамырын шырынсыққышпен сығады. Содан соң алдын ала дайындалған шырындарды дұрыс үлесте араластырады: 90 мл сәбіз шырыны, 50 мл балдыркөк шырыны және 20 мл ақжелкен тамырының шырыны. Оны екі апта бойы күніне 3-4 реттен ішу керек. Бүйрек денсаулығын ұстап тұрудың негізгі принциптеріне мыналар жатады:

- Артық салмақтың болмауы;
- Тұз мөлшерін шектеу;
- Физикалық белсенділік;
- Алкоголь, темекі және қуырылған тамақтан бас тарту;
- Дайын консервіленген тағамдардан аулақ болу;

Лимфа жүйесін тазарту

Егер ол ластанса, буындар проблемасы мен аяқ-қолдың ісінуі пайда болады. Кей жағдайда лимфа жүйесі ластанған

болса, иммунды жүйе әлсірейді. Лимфа жүйесінде лимфа деп аталатын сұйықтық бар. Ол дененің барлық жасушаларын қоршап алады: негізінде ол бактериядан қорғауға жауап береді және маңызды қоректік қасиеттерді қамтамасыз етеді. Оның ластануына ауа мен су жағдайы және химиялық заттар себепші болады. Бұл жерде де өмір сүру салты маңызды рөл атқарады. Лимфа жүйесін тазарту үшін алдымен өңделген тағамдарды көкөністермен және жемістермен ауыстыру керек. Қант мөлшерін азайту қажет. Қиын қорытылатын майлы ет пен қаныққан майлар мөлшерін азайтыңыз. Сонымен қатар, ақ ұнды аз қолдану ұсынылады. Күніне 2-2,5 л су ішу керек. Лимфа жүйесін тазартудың тағы бір әдісі – физикалық жаттығу жасау: дене терлеу керек.

Бауырды тазарту

Бауыр – өзі қалпына келе алатын мүше. Бірақ оған көмектесуіңіз керек. Бауыр дәрі, алкоголь және темекінің кесірінен түрлі жағымсыз жағдайларға тап болады. Бауыр проблемасын көрсететін алғашқы белгілер:

- Іштің ауыруы;
- Жүрек айну;
- Іштің кебуі;
- Тамақ ішкен соң өзіңізді ауыр сезіну;
- Салмақ жоғалту.

Бауырды тазарту үшін мына ұсыныстарды орындау керек:

- Ақуыз мөлшерін азайту (ол күніне 60 г-нан аспауы керек);
- Күніне аз-аздан, бірақ 5-6 рет тамақ ішу;
- Тамақты бұға пісіру;
- Салатты көбірек жеу;
- Қуырылған тамақ жемеу;
- Тамақты қыздырмай, оның жаңа піскенін жеуге тырысу.

Құрылтайшы
"АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ" АҚ

Баспахананың директоры
Бақберген ТҮКІБАЕВ

Бас редактор
Айтақын БҰЛҒАҚОВ

Редакция алқасы:

Сарби ӘЙТЕНОВА – редактордың орынбасары
Арайлым НҰРЖАПАР – тілші

Кезекші редактор: А. НҰРЖАПАР.

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп, № 8639-Г куәлігі берілген.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады. Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді. Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде "Алматы-Болашақ" АҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42;
E-mail: alatau_offset@mail.ru, www.alatau.kz@mail.ru
Сайты: alatau_gazeti

Газет 07.08.2000 жылдан бастап шығады.

Таралымы 3554
Тапсырыс № 1245

Индекс 15534